

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 24.

Tisdagen den 10 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 260, angående inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet.

§ 2.

Vidare föredrogs var efter annan samt remitterades till jordbruksutskottet de på kammarens bord liggande motionerna:

nr 630 av herr *Paulsen*;

nr 631 av herr *Aronson m. fl.*;

nr 632 av herr *Pettersson i Rosta m. fl.*; och

nr 633 av herr *Heiding m. fl.*

§ 3.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 4 och 58—66.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 67, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till fångvården blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 5.

Slutligen föredrogs, men blevo ånyo bordlagda bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 21—25 samt första lagutskottets memorial och utlåtanden nr 38—43.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtanden nr 64, 65 och 66 skola sättas först bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 257, angående vissa åtgärder till jordbrukets stödjande, nämligen av:

herr *Olsson i Staxäng m. fl.*, nr 634;

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 24.

herrar *Sandberg* och *Näslund*, nr 635;
 herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*, nr 636; samt
 herrar *Pettersson* i Dahl och *De Geer*, nr 637.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Interpellation. Herr talmannen gav nu på begäran ordet till herr **Anderson** i Norrköping, som anförde: Herr talman! En av de mest glädjande företeelserna i vår tid är den allt tydligare framträdande reaktionen inom ungdomens led mot upplösningen av moralbegreppen och förvildningen på det sexuella området. Det vitsordas av lärare och ungdomsledare, att den uppväxande generationen är starkt mottaglig för kraven på en strängare livsföring och ett starkare betonande av individens ansvar. Särskilt det sistnämnda, den växande ansvarskänslan på det sedliga området, innebär en tillgång av omätligt värde i det uppbyggnadsarbete, som den unga generationen står inför. Vad vi här bevittna är måhända en yttring av den självbevarelseinstinkt, som i en svår kris manar de sunda krafterna hos folket till kamp mot upplösningens krafter. Inom ett flertal ungdomsorganisationer har denna kamp upptagits med allvar och hänförelse.

Samhället bör på allt sätt giva dessa strävanden sitt stöd. I vida kretsar har man emellertid känslan av att så icke alltid sker. Gång på gång nödgas man bevittna, att myndigheterna av missriktad tolerans eller måhända i känsla av gällande lagstiftnings otillräcklighet underlåta att ingripa mot den yrkesmässiga pornografien, mot företag, som i förvärvssyfte exploatera intresset och nyfikenheten rörande sexuella förhållanden på ett sätt, som sårar tukt och sedlighet och kan åstadkomma allvarliga skadeverkningar.

Svensk lag förutsätter bestämda sedliga normer. Lagen förbjuder bl. a. »framställning, som sårar tukt och sedlighet». Genom sin fostrande verksamhet (i skolor, genom barnavårdslagstiftning, skyddsuppfostran o. s. v.) söker samhället upprätthålla dessa sedliga normer. Skolornas undervisningsplaner präglas av detta syfte. Det synes då vara en uppenbar och upprörande inkonsekvens om staten underlåter att effektivt bekämpa en verksamhet, som mer eller mindre ohöljt propagerar för andra moralbegrepp och andra sedliga normer, än dem som samhället genom sin fostrande verksamhet söker inplantera hos ungdomen. En allvarlig och vederhäftig upplysningsverksamhet på det sexuella området faller givetvis icke under detta omdöme — tvärtom anser jag att en sådan upplysningsverksamhet, genom skolorna, genom vederhäftiga framställningar av läkare och skolmän, är ett viktigt led i vårt folks moraliska fostran. Men däremot drabbar omdömet en sådan propaganda, som under skylten av sexuell upplysning direkt arbetar för att undergräva den moral och den rättsuppfattning, på vilken samhället vilar.

Det första krav som från här angivna synpunkter måste framställas, är att gällande lag verkligen tillämpas och att myndigheterna mera energiskt än som hittills synes ha varit fallet ingripa mot framställningar, som sårar tukt och sedlighet. I många fall skulle utan tvivel ett strängare övervakande från myndigheternas sida och ett kraftigare ingripande verka avskräckande på en del personer och företag, vilka nu i förlitande på en tolerant uppfattning rörande dessa ting bli allt djärvare i den yrkesmässiga trafiken med pornografiska alster. Vissa förhållanden synas dock giva vid handen, att en förutsättning för att samhället skall kunna föra en verkligt effektiv kamp mot detta samhällsönda är att vår tryckfrihetsförordning revideras. I hägn av dess svärmanövrerbara och ineffektiva processförfarande kan den rena pornografien ostört florera. Tryckfrihetsförordningen skyddar även en

Interpellation. (Forts.)

propagandaverksamhet på det sexuella området, som under skenet av upplysningsverksamhet bedrives i utmanande former och i strid med de av samhället hävdade moralbegreppen. Jag vill i detta sammanhang erinra om att Överståthållarämbetet i Stockholm i sin framställning till justitiekanslern rörande åtals anställande mot tidskriften »Sexuell Upplysning» förutsåg en negativ utgång av åtalet och därför hemställde att J. K. måtte göra framställning hos Kungl. Maj:t »om de lagstiftningsåtgärder, vilka kunna finnas erforderliga till förebyggande av spridandet av sådana tryckalster».

Liknande yrkanden framställas i dessa dagar allt oftare och starkare i vårt land. Jag erinrar bl. a. om ungdomens petition till Konungen om åtgärder mot den sedlighetsupplösande propagandan och mot den yrkesmässiga pornografien. Denna petition hade på några få veckor samlat ej mindre än 126,000 underskrifter, ett bevis bland många andra på reaktionen mot de här berörda företeelserna. I vida kretsar gör man sig nu den frågan, vilka resultat, som denna och liknande opinionsyttringar skola få. Även om man anser, att det väsentliga och grundläggande är den religiösa och sedliga fostran i hem och skolor och en allvarlig upplysningsverksamhet, kan man dock icke underlåta att hävda samhällets plikt att tillse, att effektiva skyddsåtgärder vidtagas mot den moraliska giftspridningen.

Jag anhåller att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

1) Anser herr statsrådet, att nuvarande lagbestämmelser giva erforderliga möjligheter att stävja en sådan trafik, som här påtalats?

2) Om så ej är fallet, ämnar herr statsrådet taga initiativ till sådana lagstiftningsåtgärder, som erfordras för att samhället må kunna effektivt bekämpa en sedlighetsupplösande propaganda och en yrkesmässig trafik med pornografiska tryckalster?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Ordet lämnades härpå till herr **Brädefors**, som yttrade: Herr talman! I *Interpellation*. statens järnvägars avlöningsreglemente § 23 punkt 1 bestämmes följande:

»Därest åt tjänsteman såsom bostad anvisas lägenhet, som disponeras av statsverket, skall han vara skyldig att bebo densamma samt iakttaga de närmare föreskrifter, som utöver vad här nedan stadgas, kunna varda meddelade rörande lägenhetens begagnande.»

Denna bestämmelse har ofta vållat olägenheter för befattningshavare i olika avseenden och nu senast har opinionen mot ovannämnda bestämmelse aktualiserats genom att järnvägsstyrelsen ej funnit sig kunna göra medgivande om sänkning av hyrorna i järnvägens bostäder i Kiruna i den omfattning som S. J:s hyresgäster kräva, d. v. s. till den nivå som hyrorna stå i den privata hyresmarknaden i samhället för likvärdiga bostäder.

S. J. Tjm:s i Kiruna hyresgästförening har i en skrivelse till Norrbottens läns riksdagsmän framhållit följande synpunkter i frågan:

»Upprepade gånger har av lönekommittéer, vilkas utlåtande legat till grund för riksdagens beslut i denna fråga, framhållits att nödig hänsyn bör tagas till tjänstemän, så att de icke utan särskilda skäl tvingas taga i besittning bostad, som de med hänsyn till belägenhet, rumsantal eller dylikt har giltiga skäl att avböja, samt att vid hyressättning för järnvägens bostäder hänsyn bör tagas till medelvärdet för *likvärdiga* lägenheter å varje särskild ort samt till den omständigheten, att tjänsteman är skyldig bebo just den anvisade bostaden, huru olämplig den än kan vara för honom. Av kommittéer-

Interpellation. (Forts.)

na har dessutom framhållits att vid hyressättningen samma principer som gälla å den allmänna hyresmarknaden böra tillämpas, varvid hyresfrågan på vanligt sätt finge bestämmas av lagen om tillgång och efterfrågan, samt staten givetvis icke tvångsvis skall avtvinga tjänsteman större hyresersättning än som kunnat utvinnas i den fria hyresmarknaden.

Vidare framhålles att hänsyn bör tagas till vederbörande tjänstemäns behov av bostadsstorlek när det gäller tilldelning av bostad.

Beträffande bostäder, som anvisas i tjänstens intresse — d. v. s. tjänstebostäder i egentlig mening — böra eftergifter att bebo dessa lägenheter ej göras, men bör givetvis vid uthyrning av desamma ovan angivna principer i fråga om hyressättning tillämpas.

Statens järnvägars avlöningsreglemente har i tilläggsbestämmelserna en föreskrift om att, endast om avskiljande av obehövliga rum ej lämpligen kunna ske, tjänsteman skall nödgas förhyra det för olika tjänstegrader angivna minsta antalet rum. Vad Kiruna beträffar har denna bestämmelse tillämpats olika, när det gäller olika tjänstemän. Så finnas t. ex. bland de tjänstemän, som enligt bestämmelserna kunna tilldelas minst 6 rum och kök ej någon, som har så stor bostad, utan har ändringar av lägenheter av denna storlek skett så, att vederbörande fått hyra lägenheter om 3 å 4 rum och kök, under det andra tjänstemän som, ehuru de tidigare privat förhyrt större lägenheter och givetvis ha skaffat sig möbler och i övrigt inriktat sig för de större lägenheterna, tvångsvis tilldelats bostäder om 1 rum och kök, med en golvyta som ej uppgår till 30 kvm.

På grund av depression som inträtt har vid malmbanan en stor del av personalen blivit överflödigt och har därför tvångstransport därifrån av obehörlig personal i stor omfattning kommit att ske. Härigenom har ett stort antal lägenheter blivit lediga, vilka nu, på grund av avlöningsreglementets bestämmelser tvångsvis tilldelats och fortfarande tilldelas personalen, och har på grund härav praktiskt taget all järnvägspersonal inflyttats i statens järnvägars bostäder. Tidigare har personalen, när lägenheter i municipalsamhället voro nästan omöjliga att anskaffa, fått ordna sina bostadsförhållanden bäst de kunnat och ha de därför i många fall nödsakats förhyra bostäder, som både i avseende å storlek och hyrespris överstigit vad de egentligen i normala fall skulle hava skaffat sig. Nu när bostadsförhållandena blivit möjliga att ordna och hyrorna nedgått avsevärt, tvingas personalen inflytta i järnvägens bostäder oaktat de under nuvarande förhållanden kunnat skaffa sig betydligt bättre bostäder i samhället och till rimligare pris än järnvägen utkräver. Det har t. o. m. inträffat att ungkarl nödgats förhyra en bostad om 4 rum och kök oaktat han tidigare förhyrt ett enkelrum och utan att det varit något tjänsteintresse, annat än att denna bostad skulle disponeras, som varit avgörande för denna åtgärd.

Under sistförflutna och innevarande år har tvångstilldelning av bostäder skett till c:a 40 tjänstemän och ytterligare tvångstilldelning sker givetvis i den mån statens järnvägars lägenheter bli disponibla. Det är ju lätt att tänka sig, med vilka känslor personalen mottager order om inflyttning i lägenheter om 1 rum och kök med en golvyta av 28 kvm., när de tidigare förhyrt stora och moderna lägenheter om 2 rum och kök för ett belopp som endast obetydligt överstiger det för en mindre lägenhet, och när de härtill ej ens kunnat beräkna, att få sina direkta flyttningskostnader ersatta av verket.

Från personalhåll framföres ofta — och enligt vad det vill synas även med fog — att underhållet av lägenheterna lämnar mycket övrigt att önska. Från vederbörande befäls sida åter framföres, att underhållet av statens järnvägars lägenheter betydligt överträffar det underhåll som påkostas lägenheter i den

Interpellation. (Forts.)

allmänna hyresmarknaden. Befälets påstående kan ju ha fog för sig med hänsyn till att de större lägenheterna, liksom i den privata hyresmarknaden, underhålles bättre än de mindre lägenheterna, samt med hänsyn till att befälet som ju ej är i tillfälle att annat än vad de på förhand kungjorda bostadssynerna — när i regel husmödrarna gjort allt som kan göras för att ett fördelaktigt intryck skall erhållas — få se hurudana förhållandena i bostäderna äro och därför ej kunna få grepp på desamma i vardagslag.

Vid lokomotivstallarna i Kiruna är, som tidigare sagts, ett avsevärt antal lägenheter om 1 rum och kök med c:a 28 kvm. golvyta belägna. Bostadshusen äro så ordnade, att ej mindre än 4 lägenheter ha gemensam ingång direkt från förstugan, som ej är försedd ens med vindfång. Läget för dessa bostäder, c:a 3 kilometer från närmaste affär och från offentliga institutioner, medför för familjerna avsevärda olägenheter. Uträttandet av det minsta ärende tager i vanliga fall ett par timmar i anspråk. För skolbarnen blir det även mycket olämpligt med avseende på skolgången, oaktat lokaltåg anordnats mellan lokstallarna och Kiruna station. Många gånger få barnen gå den 4 kilometer långa vägen till yrkesskolan emedan lokaltågtiderna ej äro passande — detta även om den värsta snöstorm är rådande.

För att råda bot för de olägenheter, som förefinnas för dem som bo i verkets bostäder, finnes tydligen ej mer än ett sätt, nämligen att tvånget att bebo verkets bostäder upphäves samt att verket i enlighet med lönekommittéernas direktiv ålägges att hålla hyrespriser, underhåll av lägenheterna samt trevna den omkring desamma så, att dessa förhållanden bestå i den allmänna konkurrensen. Därigenom skulle även irritationsmoment mellan verksledningen och personal bortelimineras.»

Jag förmodar att herr statsrådet redan tidigare på ett eller annat sätt gjorts underkunnig om dessa ovan påtalade missförhållanden, förorsakade av den ovannämnda bostadstvangsparagrafen i S. J:s avlöningsreglemente, och dessutom torde herr statsrådet i egenskap av järnvägstjänsteman även personligen ha kännedom om dessa missförhållanden.

Med stöd av det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande frågor:

1) Anser herr statsrådet att § 23 punkt 1 bör utgå ur Statens järnvägars avlöningsreglemente?

2) Kan det förväntas att herr statsrådet snarast möjligt framlägger förslag därom till riksdagen?

Jämväl denna framställning blev på begäran bordlagd.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet, nr 10, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1934/1935 under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner; samt

från bankoutskottet:

nr 138, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Södra Dalarnes järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten; och

nr 140, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring m. m.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 243 med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa dels ock väckt motion om ökat tullskydd för vissa slag av väskor m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 31 januari 1932 (nr 17) om accis å silke;

nr 19, i anledning av väckt motion angående tullskyddet för pälsverk;

nr 20, i anledning av väckta motioner angående ändring av kommunalskattelagens bestämmelser om avdrag för värdeminskning å i jordbruk använda driftbyggnader;

nr 21, i anledning av väckt motion angående åvägabringande av ett särskilt skattesystem för sjöfolk;

nr 22, i anledning av väckta motioner avseende vissa ändringar i kommunalskattelagen och taxeringsförordningen m. m.;

nr 23, i anledning av väckt motion om höjning av de skattefria avdragen enligt kommunalskattelagen samt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt; och

nr 24, i anledning av väckta motioner angående ändringar i mantalsskrivningsförordningen; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av väckta motioner om uppställande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk m. m.; och

nr 45, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser om gårdfarihandel.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 11 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 5 innevarande april förda protokollen.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att riksdagsmannen, redaktör Birger Petersson, som lider av hjärtfel och till följd härav f. n. är sängliggande sjuk, på grund därav är tills vidare oförmögen att deltaga i riksdagsförhandlingarna, intygas härmed.

Saltsjöbadens sanatorium den 10 april 1934.

Karl Frumerie,
överläkare.

§ 3.

Föredrogos var för sig samt remitterades till jordbruksutskottet de på kammarens bord liggande motionerna:

- nr 634 av herr *Olsson* i Staxäng *m. fl.*;
- nr 635 av herrar *Sandberg* och *Näslund*;
- nr 636 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*; samt
- nr 637 av herrar *Pettersson* i Dahl och *De Geer*.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 17—24 samt första lagutskottets utlåtanden nr 44 och 45.

§ 5.

Härefter föredrogs herr *Andersons* i Norrköping vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa spörsmål angående ett effektivt bekämpande av sedlighetsupplösande propaganda m. m.; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av herr *Brädefors'* likaledes på kammarens bord liggande anhållan att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa spörsmål angående viss punkt i statens järnvägars avlöningsreglemente blev jämväl denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 5 § 2 mom. avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av möjlighet för visst manskap vid försvarsväsendet att kvarstå i tjänst utöver den kontrakterade anställningstiden; och

nr 66, i anledning av väckt motion angående oavkortade löneförmåner åt visst underbefäl under tjänstledighet för genomgående av en kurs i polis-tjänst.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

*Ang. utgif-
terna under
riksstatens
fjärde huvud-
titel.*

Sedan *punkten 1*, angående ordinarie förslagsanslaget till försvarsdepartementet, föredragits, anförde

Herr **Lindman**: Herr talman! Då punkt 1 föredrages är det egentligen inte något, jag har att uttala beträffande den punkten, utan det är min önskan, som jag framfört till talmannen, att beträffande hela detta utskotts-betänkande få göra några allmänna uttalanden, som sålunda komma att röra sig även om övriga punkter i detta betänkande.

När jag studerar detsamma, är det två omständigheter, som framför andra föranlett de krav, som framställts i den från högerhåll avgivna motionen och om vilka jag nu skulle vilja yttra mig. Först och främst synes det, som om det i världen rådande läget på det mellanfolkliga området borde nödga oss till en ökad omsorg om rikets försvar. I de flesta länder har detta läges utveckling framkallat oro och bekymmer och förmått dessa länder att söka genom säkerhetsåtgärder av skilda slag trygga sig emot hotande faror. Den andra omständigheten är, att genom bristande anslagsanvisning m. m. vår försvarsberedskap under de gångna åren successivt försämrats till och med under den nivå, som riksdagens majoritet 1925 ansåg ofrånkomlig.

Det förefaller mig, som om statsutskottets majoritet inte har tillräckligt beaktat dessa omständigheter. Att vår uppfattning av det mellanfolkliga lägets allvar, sådant det blivit framställt i motionen, icke har varit överdrivet pessimistisk, har under de gångna månaderna blivit på mångfaldigt sätt bestyrkt. Alldeles nyligen har också utrikesministern givit uttryck åt sin syn på dessa förhållanden, och av hans framställning framgår oförtydligt, att dessa icke kunna vara utan inflytande på vårt försvarspolitiska handlande. Utrikesministern påvisade sålunda, att de, som här hemma hoppats på att en internationell nedrustning skulle för vårt land innebära ett minskat behov av försvarsanstalter, icke längre kunna göra sig några illusioner, och med tydlig hänsyftning, såvitt jag kan förstå, på det socialdemokratiska programmets krav på ytterligare nedrustning fram emot avrustning säger utrikesministern, att även den mest blåögda pacifist måste börja inse, att i en viss given situa-

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

tion det möjliga icke behöver sammanfalla med det önskliga. Det ligger enligt min uppfattning i detta en starkt markerad varning för ytterligare reduktion av vår försvarsberedskap, och det är just en sådan utveckling, herr talman, som vi vilja hindra. En verklig nedrustning kan inte nu längre förväntas komma till stånd, och den ökade säkerhet, på vilken så många i vårt land hoppats såsom en följd av nedrustning, är därmed också utesluten.

Det är tydligen på dessa grunder, som utrikesministern kommer till den slutsatsen, att Sveriges behov av försvarsanstalter består oförändrat, och han är då inne på samma linje som den, vilken i vår motion har utvecklats. Vi kunna då heller icke frågå vårt krav på att statsmakterna ta konsekvenserna av denna det utrikespolitiska lägets utveckling till det sämre. För att ytterligare klargöra innebörden av densamma synes det mig önskvärt att påpeka den skillnad, som föreligger mellan utrikesministerns relativt optimistiska syn på läget år 1925 och hans framställning i det av mig förut berörda och nyligen gjorda citatet av hans yttrande. En jämförelse, herr talman, mellan detta och excellensen Sänders ord i 1925 års försvarsproposition synes mig nämligen vara ägnad att alldeles särskilt framhäva den förändring till det sämre, som världssituationen under de senare åren undergått. I sagda proposition framhöll dåvarande statsministern, att det vid den tiden förhandenvarande tillståndet inneslöt vissa nytillkomna konflikthanledningar men att man å andra sidan icke finge förbise, att ur det omgestaltade Europa avlägsnats orosämnen, som tidigare utgjort en fara för freden. Han påpekade vidare, hurusom hos folken alstrats en mäktig önskan att organisera ett stabilt fredstillstånd. Denna avspänning har nu uppenbarligen avlösts av ett skärpt motsatsförhållande, och nyss berörda önskan har icke givit några märkbara resultat. Därför anser utrikesministern, att det nu öppnat sig nya perspektiv, perspektiv, inför vilka ingen kan stå oberörd. Alla, tillägger hans excellens utrikesministern, måste besinna sig på sin slutliga ställning, vägande risker och resurser. I det utrikespolitiska läget växla skuggor och dagar från vecka till vecka, och växlingarna äro sådana, att hos utrikesministern uppstått, som han uttalar, känslan av att den internationella politiken hanterar ett osäkrat gevär.

Det synes under sådana förhållanden mer än befoget, som herr Sandler påpekar, att något minskat behov av försvarsanstalter för vårt land icke nu kan anses föreligga. Utrikesministern nämner icke, huruvida han med »behov av försvarsanstalter» avser det som de ansvariga myndigheterna, i den mån de beretts tillfälle att uttala sig, angivit, eller om han anser behovet fyllt genom det mått av försvarsberedskap, som 1925 fastställdes. Men i varje fall måste han väl anse, att 1925 års standard, vilken tillkom under hänsynstagande till en vida mer optimistisk uppfattning om läget än den, som utrikesministern nu, efter hans senaste uttalande att döma, hyllar, bör till alla delar upprätthållas under nuvarande orosfyllda tid.

Vid sådant förhållande synes det särskilt betänkligt — och det är framför allt detta, som vi i vår motion framhållit — att 1925 års beslut icke kommit till utförande. Varken i fråga om personal eller material stå vi på den ståndpunkt, som år 1925 avsågs, och en rättelse härutinnan bör då snarast komma till stånd. Våra yrkanden i den föreliggande motionen ha gått ut på, att åtminstone hålla den effektivitet i försvarsordningen, som majoriteten här i riksdagen 1925 fastslog.

Vad värnpliktskontingenten beträffar har förra årets beslut — detta ödesdigra beslut om inställandet av övningarna för vissa kategorier av värnpliktiga — medfört en betydande minskning av tillgången på utbildade värnpliktiga, vilket jag inte närmare behöver utveckla. Nu ha vi velat neutralisera verkningarna av detta olyckliga beslut, ett beslut, vars orimlighet även rege-

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

ringen nu synes ha fått klart för sig, och vi ha velat göra detta på ett sätt, som de militära sakkunniga funnit lämpligt. I trots härav har riksdagen inte velat tillmötesgå våra krav, och jag endast erinrar om detta.

Samma sakliga utgångspunkt föreligger beträffande våra övriga krav angående personalen. De grunda sig ytterst på förslag av de militära myndigheterna, ehuru regeringen inte ansett sig behöva eller böra framlägga dem för riksdagen. Betydelsen av att detta sker och att hänsyn toges till myndigheternas äskanden framgår med full tydlighet, då det nu gäller vårt av utskottet avstyrkta förslag rörande arméns och marinens reservstater. Utskottet hänvisar till, att detta förslag om reservstater av chefen för generalstaben, i vad detsamma naturligtvis då angår armén, alltjämt är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Jag vill då framhålla, att chefen för generalstaben påpekar, att om hans plan för reservstatens uppsättande icke kommer till utförande, bortfaller möjligheten icke blott att organisera de i 1925 års försvarsproposition omnämnda och förutsatta reservtrupperna utan även att bibehålla de i härordningen ingående truppförbanden vid den 1925 avsedda nivån. En så betänkelig utveckling måste enligt min uppfattning förhindras. Den innebär nämligen en ytterligare minskning av försvarsberedskapen under det mått, som 1925 avsågs, och det måttet måste väl åtminstone få anses tilltaget i det blygsammaste laget.

Icke heller i fråga om anslaget till undervisning m. m. har utskottet funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker fördenskull vårt motionsvis framförda yrkande. Det måste väl dock anses ganska uppenbart, att en bristande utbildning av arméns personal innebär en försämring av arméns användbarhet. De inskränkningar i befälsutbildningen, som redan förut skett, ha utövat ett synnerligen ogynnsamt inflytande på denna, och ett fortsättande på samma väg skulle medföra än ogynnsammare konsekvenser. Härvid, herr talman, måste man ju beakta, att just i en armé, där de värnpliktigas duglighet på grund av kort utbildningstid är relativt ringa, måste man söka att i desto högre grad öka befälets användbarhet. Även i detta syfte är det nödvändigt, att fälttjänstövningsanslaget upptages till av oss motionärer angivet belopp, men utan någon motivering avstyrker utskottet detta vårt förslag. Om försvarsberedskapen skall kunna upprätthållas är det nödvändigt, att större fälttjänstövningar och fältövningar åter kunna avhållas årligen i den utsträckning, varmed 1925 års härordning räknade. Det går inte att beträffande fjärde huvudtitelns anslag begagna sig av denna huvudtitel såsom en budgetregulator utan hänsyn till de bestående olägenheter, som uppstå härav. Jag anser mig böra särskilt framhäva detta, när det gäller fälttjänstövningsanslaget, enär utskottet beträffande detta synes ha motiverat sitt avslag med en hänvisning till den nuvarande statsfinansiella situationen. Denna har emellertid icke ansetts böra hindra andra anslagsäskanden av enligt vår uppfattning mindre betydelsefull natur än detta, som är ett bland de viktigaste anslagen.

Motsvarande synpunkter till dem jag här utvecklat beträffande armén gälla naturligen också i samma mån marinen och flygvapnet, vadan jag icke behöver närmare utveckla den saken, då det ju endast bleve ett återupprepande.

Kommer jag så till frågan om materielen, vill jag genast framhålla — ehuru det för närvarande är fråga endast om en del av det anslag, som begäres — att på det området utvecklingen gått därhän, att högst betydande belopp skulle erfordras för att en tillfredsställande försvarsberedskap kunde anses vara uppnådd. Emellertid ha vi begränsat oss till att begära anvisande av medel nu allenast i sådan utsträckning, att den år 1925 beslutade eller beräknade årskvoten verkligen kommer krigsmakten till godo för det ändamål

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

och inom den tid, som avsetts. Det framgår av vår motion, att en hel del anslag under rubriken »engångskostnader» liksom »anslag för flottans underhåll» under de senaste åren blivit så reducerade, att den planerade anskaffningen och det nödiga underhållet icke kunnat ske. Visserligen har genom särskilda medelsanvisningar som vi veta en viss anskaffning kommit till stånd utanför den år 1925 beslutade ramen, men den har huvudsakligen gällt då icke beräknade ändamål. Beträffande den materiel, som i vår motion berörts, har emellertid behovet beräknats så snävt, att det måste anses orimligt att, såsom de senaste åren skett, fastställa anslagen under de årsbelopp, varmed man år 1925 ansåg sig böra räkna. Det torde väl icke råda något tvivel om att den materiella försvarsberedskapen genom dessa anslagsreduceringar liksom genom andra åtgärder från statsmakternas sida undergått en successiv minskning vida under det mått, som 1925 angavs. Olägenheterna därav framträda i närvarande läge med särskild styrka. Redan år 1925 framhävdes nödvändigheten av att få till stånd en modernisering av krigsmakten — icke minst armén. Efter de uppgifter försvarskommissionen lämnat rörande innebörden av dess undersökningar synes man berättigad till den uppfattningen, att kommissionen anser en ytterligare modernisering på materielens område erforderlig. Ett bifall till det krav, som vi framställt, förefaller under sådana förhållanden desto mera befogat, som man därigenom skulle förbereda och underlätta genomförandet av en blivande försvarsreform. En anledning till ökning av anslagen för bestridande av engångskostnader för materielanskaffning samt för underhåll av flottans fartyg och byggnader ävensom för anskaffning av flygmateriel synes så mycket mer föreligga, som de sålunda anslagna medlen skulle vara ägnade att medverka till arbetslöshetens minskande, och för det ändamålet vill man ju tillgripa utvägar, vilka förefalla vida mindre befogade än den av oss i vår motion förordade. Som jag redan förut antytt, gäller det för närvarande endast en del av ifrågakörande anslag, vilka vi önska ökade, men jag har ansett det angeläget att i detta sammanhang få giva uttryck åt vår principiella inställning till hela materielanskaffningsproblemet.

Är efter år ha vi nödgats motionsvis begära anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande. Den nuvarande regeringen och andra partiers representanter ha enständigt vägrat att tillgodose den frivilliga skytterörelsens anslagsbehov. Anledningen därtill synes ju så mycket mera oförklarlig, som ifrågavarande anslag avser ett ändamål, som icke blott är till försvarets obestriddliga nytta utan också måste anses ägnat att särskilt tillgodose de mindre bemedlade i landet. Det är, herr talman, de små skytteföreningarna och de ekonomiskt mindre väl situerade skyttarna, som främst äro i behov av det stöd, som statsanslaget utgör. Trots detta har utskottet funnit sig böra föreslå ett anslag för det frivilliga skytteväsendets befrämjande, varav endast 12,725 kronor i verkligheten kunna anses komma de aktiva skyttarna till godo. Redan har den nedsättning av skytteanslaget, som förra året kom till stånd, visat sina ogynnsamma verkningar i form av en oroande ökning av antalet upplösta skytteföreningar. En fortsatt begränsning av statsunderstöd ned till det obetydliga belopp, som utskottet förordar, måste förväntas få för hela den ur försvarssynpunkt så viktiga skytterörelsen verkningar, om vilka jag icke kan använda annat uttryck än att de äro katastrofala för verksamheten.

Det synes mig till sist angeläget att understryka, att försvarsberedskapens tillgodoseende i våra dagar är en angelägenhet, vilken mer än de flesta andra måste vara föremål för vår uppmärksamhet. Inte nog med att riksdagens beslut år 1925 baserades på förhoppningar, som sedermera visat sig icke gå

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

i uppfyllelse, därutöver har under de därpå följande åren så mycket försumrats, att det nu är nödvändigt att bättra det som brister. Att härvid gå till en verkligt genomgripande reform är ju i och för sig högeligen påkallat men låter sig av skäl som vi alla känna icke göra. Desto viktigare är det väl då, att i de delar, vilka kunna bli föremål för vår omvårdnad, låta denna komma till uttryck i ansvarsmedveten handling. Det är icke nog med att, såsom från regeringens och densamma närståendes sida sker, framhålla det farliga läget och behovet av omsorg om landets försvarskrafter. Det gäller främst att verkligen göra något, att begagna de möjligheter som stå oss till buds för försvarsberedskapens höjande.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att påtala den ytterligt torftiga motivering utskottet anfört för sina avstyrkanden av de ur försvarssynpunkt betydelsefulla förslag, vilka vi framfört. Är det manne så, att några sakskäl icke kunnat anföras, eller har det varit omöjligt för utskottsmajoriteten att frigöra sig från förut intagna ståndpunkter? Jag vill då erinra om att försvarsfrågan i ett flertal demokratiskt styrda länder just nu med hänsyn till den senaste tidens utrikespolitiska utveckling på ett alldeles påtagligt sätt lyfts upp över partierna. Schweiz har visat vägen, och nu senast ha, som man finner av uppgifter från Holland, de radikala elementen därstädes deklarerat sin uppslutning kring det nationella försvaret. När det gällde nedrustningen, tvekade Sveriges riksdag icke att gå i spetsen för att, som det hette, giva andra stater ett exempel. Det synes mig, som om tiden nu kunde vara inne, nu när tunga moln äro lägrade vid horisonten och över våra huvuden, såsom statsrådet Vennerström uttryckt sig, att vi från vår sida följde deras exempel, vilka i osjälvisk omsorg om rikets sannskyldiga nytta lämna doktrinära nedrustningskrav och i stället skänka sin anslutning till strävandena att skapa ett effektivt, nationellt försvar.

Ingen vet, herr talman, när ofreden kan stå för dörren. Men om den stunden kommer, ligger det makt uppå, att vi ha ett säkert lås för rikets port. Till det målet syfta — i all sin av oss insedda begränsning — de åtgärder, till vilka jag nu begär riksdagens bifall. Även om jag nu icke har något yrkande under denna punkt, komma från vår sida yrkanden att framställas vid olika punkter, där reservationer äro avgivna.

I detta yttrande instämde herrar andre vice talmannen *Magnusson* och *Holmdahl*, fröken *Wellin* samt herrar *Nylander*, *Thorell*, *Lundqvist*, *Ossbahr*, *Arne-mark*, *Anderson* i Norrköping, *Laurén*, *Olsson* i Blädinge, *Jacobsson*, *Persson* i Fritorp, *Lundell*, *Gustafsson* i Välsnäs, *Johansson* i Krogstorp, *Christiernsson*, *Hagberg* i Malmö, *Lindskog*, *Liedberg*, *Björck* i Kristianstad, *Andersson* i Lindome, *Hillgård*, *Pehrsson* i Göteborg, *Sefve*, *Gustafson* i Kasenberg, *Leffler*, *Olsson* i Staxäng, *Hansson* i Hönö, *Larsson*, *Persson* i Grytterud, *Nilsson* i Karlstad, *Westerdahl*, *Aronson*, *Holmström*, *Rudén*, *Sandström*, *Brännström*, *Lindmark*, *Hedlund* i Häste, *Meyerhöffer*, *Hansson* i Vännäsby och *Lithander*.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Man ställer sig onekligen frågande, om det bästa sättet att markera lyftningen av försvarsfrågan över partierna är att inleda denna debatt med en partidemonstration. För egen del anser jag icke anledning föreligga att följa herr Lindman in på en utförlig debatt i försvarsfrågan. Det är uppenbart, att vad som hänt på det internationella området under de senaste åren är av den karaktär, att många av oss kunna finna anledning att revidera vissa ståndpunkter, som vi haft tidigare vid vårt bedömande av frågan. Men när det hänvisas till vad som

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

skett i vissa andra länder och detta sker under den formen, att man inbjuder oss att — som herr Lindman uttryckte sig — följa anvisningarna från de radikala elementens sida, vilka slutit upp kring det nationella försvaret, så kan jag replikera därpå, att i den punkten behövs från vår sida ingen förändring av vår ståndpunkt. Den svenska socialdemokratien har aldrig förnekat det berättigade i ett nationellt försvar och har heller icke vägrat att vara med, så långt det efter vårt bedömande varit nödvändigt att tillgodose det nationella försvaret. Det är icke här fråga om, huruvida man vill sluta upp kring det nationella försvaret eller icke, utan om ett bedömande, på vad sätt det i en ny situation skall vara möjligt att tillgodose de anspråk, som vårt försvar med skäl kan ställa. Huruvida detta bör ske genom att riksdagen i anledning av motionsvis framlagda förslag gör tillfälliga ändringar, är högst tvivelaktigt. När regeringen har ansett sig böra i år liksom tidigare begränsa utgifterna under fjärde huvudtiteln på ett sådant sätt, att det med skäl kan sägas, att man icke fullt tillgodosett anspråken i 1925 års försvarsbeslut, så veta alla, att detta uteslutande beror på de statsfinansiella förhållandena. Det blev nödvändigt redan under den föregående regeringen att göra starkare inskränkningar i ekonomiskt hänseende än vad genomförandet av 1925 års härordning i och för sig motiverade, och sedan den förra regeringen slog in på den linjen, hava ingalunda sådana förändringar inträtt i de statsfinansiella förhållandena, att det blivit möjligt att gå över till en mera rundhant behandling av fjärde huvudtiteln.

Man rekommenderar här bl. a., att riksdagen nu skall fatta vissa beslut i materielfrågor. Som herr Lindman erinrat om, ligger frågan om försvarsorganisationen under behandling i försvarskommissionen. De antydningar, som framkommit, rörande de linjer, efter vilka sekretariatet inom kommissionen arbeta, ge icke tillräcklig upplysning för att man skall kunna bedöma vilka former som komma att förordas som lämpliga för organiserandet av vårt försvar. Det råder på den punkten även bland de mest försvarsintresserade och bland de sakkunniga mycket delade meningar. Några lägga tyngdpunkten på flygvapnet, andra lägga tyngdpunkten på marinen, men alla måste inse, att om någon väsentlig utökning skall kunna ske på *ett* område, så måste man överväga, huru detta skall kunna kompenseras med inskränkningar på andra områden. Det är därför inte utan vidare klart, att man, om riksdagen nu beviljar ett större anslag till viss materiel, åstadkommer, såsom herr Lindman här uttalade, ett förberedande av en blivande försvarsorganisation, ty denna kommer säkerligen att gå efter andra linjer än de nuvarande. Det skulle kunna inträffa, att riksdagen i detta ögonblick visar välvilja på sådana områden, där man, när en gång en sammanhängande diskussion skall tagas upp om frågan i hela dess vidd, kanske skall finna, att inskränkningar kunna göras. Jag tror därför inte, att det är en klok politik att nu, innan man har alltsammans överskådligt, förfara så som från herr Lindmans sida rekommenderats.

De statsfinansiella skälen gälla i dag på samma sätt, som när propositionen framlades, och från regeringshåll kan det icke förordas, att riksdagen skrider till en ökning av anslagen utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Från vårt håll äro vi lika angelägna — jag vågar alldeles speciellt giva den deklarationen å regeringens vägnar — att lyfta försvarsfrågan över partistriderna. Det var min förhoppning år 1925, att så skulle kunna ske, men beslutet då hade icke väl fattats, förrän en stor partipolitisk kampanj inleddes mot beslutet. Vill man verkligen lyfta försvarsfrågan över partierna, så tror jag det är berättigat att till dem, som utge sig för att vara mest försvarsvänliga, rikta en hemställan att överväga, huruvida deras taktik är den riktiga. Jag

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

kan icke underlåta att uttala den uppfattningen, att man just nu alltför ivrigt försöker utnyttja försvarsfrågan partipolitiskt. Det är nog angeläget från olika sidor att justera både sina uppfattningar och sina metoder åtskilligt, innan vi kunna nå det önskade resultatet att behandla försvarsfrågan utan att detta skall ske efter partilinjor.

Herr Brädefors: Herr talman! »Militarismens miljoner till de arbetslösa» var socialdemokratiens paroll i valrörelsen år 1932. Man kan nu fråga sig på vilket sätt socialdemokratien hållit detta vallöfte och använt denna paroll. Om man ser på den framlagda propositionen med dess äskanden till försvarsväsendet och sedan tar del av utskottets utlåtande, så konstaterar man, att anslagskraven i år äro betydligt högre än vad den socialdemokratiska regeringen i fjol äskade för samma ändamål. Det är med i runt tal 17 miljoner kronor, som man höjt anslagskravet i år. Om man då erinrar sig de där vallöfterna, som gävos i senaste valrörelsen, att militarismens miljoner skulle tilldelas de arbetslösa, så måste man finna det anmärkningsvärt att samtidigt som utgifterna för militärändamål ökats med dessa 17 miljoner, så har hjälpen till de arbetslösa minskats i jämförelse med vad som beslutades av riksdagen i fjol.

Man frågar sig då, varför den socialdemokratiska regeringen har ökat anslaget till militarismen så att anslagssumman i år är betydligt högre än i fjol. Ja, herr Lindman har här i debatten talat om orsaken, då han sagt, att det är det utrikespolitiska läget som är sådant, att man inte kan gå in för att minska de militära utgifterna. Han refererar också till hans excellens utrikesministern, som har ungefär samma syn på saken, nämligen att det utrikespolitiska läget fordrar att vi ha en militarism, att vi ha ett starkt försvar här i landet. Man skulle då kunna fråga: Varifrån hotar då denna utrikespolitiska fara, som såväl utrikesministern som herr Lindman anse, att vi måste skydda oss emot med detta starka försvar? Ja, jag har studerat under ett års tid den press, som står herr Lindman närmast, nämligen högerpressen, jag har sett, hur man där talat om försvarsfrågan och på vad sätt man motiverat de ökade försvarsutgifterna. Jag har då funnit, att man i högerpressen alltid påpekar, att denna fara kommer från Sovjetunionen. I all den propaganda, som bedrives, liksom vid möten och föredrag framhålles, att faran för Sverige kommer från Sovjetunionen och att det är mot detta land, som man skall rusta. I de olika rustningar som företagas, i de militära övningar som hållas, i allting framkommer det, att det är just mot Sovjetunionen man riktar sig. Sålunda kan man se, hurusom på de militära övningsplatserna man framställer sovjetryska rödarmister i form av dockor, som man sedan har till mål för skjutningar, och genom dylika åtgärder vill man naturligtvis göra gällande för den svenska arbetarklassen, att det är dessa ryska soldater, som äro våra fiender i nästa krig.

Det är inte så länge sedan man aktualiserade en framkonstruerad spökflygare här i landet. Och varför gjorde man det? Jo, det kom också mycket tydligt fram i högerpressen och även i andra borgerliga tidningar. Meningen med denna spökflygare var att framför allt motivera behovet av ökade rustningar i form av bombaeroplan m. m. sådant. Men det framkom också någonting annat. I den borgerliga pressen fick man läsa fantastiska berättelser om spökflygaren i olika avseenden, där det hette, att denna spökflygare skulle vara av ryskt ursprung. När man i Dalarna hade hittat på ett skämt med spökflygaren och det hade ramlat ned några papperslappar på isen, så skrev Nya Dagligt Allehanda, att det märkvärdigt nog inte fanns några ryska bokstäver på dessa papperslappar. När det gäller de militära frågor-

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

na, går allting ut på att söka få fram den inställningen, att faran för Sverige hotar från Sovjetunionen och att alla rustningar böra inriktas på att möta faran från just detta land.

Herr statsministern har gjort ett erkännande här och sagt, att det är händelserna ute i världen under de senaste åren, som ha gjort, att »många av oss», som herr statsministern yttrade, måste revidera sin tidigare uppfattning om försvarsfrågan. Ja, den som känner såväl statsministerns som även försvarsministerns tidigare åsikter om försvarsfrågan i ett kapitalistiskt land — när jag säger tidigare, menar jag mycket långt tillbaka i tiden — är det inte svårt att medge, att statsministern har rätt i att både han och försvarsministern och många andra av det socialdemokratiska partiets ledande män ha reviderat sin uppfattning i försvarsfrågan, så att deras uppfattning på den punkten nu är raka motsatsen till vad den tidigare var; deras uppfattning är nu försvarsvänlig istället för att den tidigare har varit försvarsfientlig.

Det var ett annat yttrande i herr statsministerns anförande, som också är av ganska stort värde, och det var, när han sade, att det statsfinansiella läget hindrade äskanden av större anslag till militarismen i dag. Av detta yttrande måste man få den uppfattningen, att, därest det statsfinansiella läget vore bättre, så skulle inte socialdemokratien ha någonting emot att ännu mera öka anslagen till den borgerliga militarismen för att därmed skapa ett starkt försvar för kapitalismens Sverige. Och vad den förhoppningen angår, som herr statsministern uttalade, att man skulle lyfta försvarsfrågan över partierna, så tror jag, att den förhoppningen redan är förverkligad här i Sverige i vad angår de borgerliga partierna och det socialdemokratiska partiet. Man har redan lyckats lyfta försvarsfrågan över partierna i detta hänseende, men man kan aldrig lyfta denna fråga över klasserna; det parti, som representerar arbetarklassen, kan aldrig lyfta försvarsfrågan över klassintressena i ett kapitalistiskt samhälle.

Vi kommunister ha redan tidigare här i kammaren markerat vår ställning till den borgerliga militarismen genom att yrka avslag på hela den militära budgeten, och vi göra så även i år. Efter den motivering som jag redan förebragt och när vi dessutom veta, att militarismen icke endast är avsedd att användas mot den s. k. yttre fienden utan dessutom kan användas och bevisligen även här i Sverige har använts mot den s. k. inre fienden, mot arbetarklassen, vid de sociala striderna, så borde det väl stå klart, att arbetarklassens representanter naturligtvis inte kunna gå med på att uppehålla en makt, som även tages i anspråk gentemot arbetarna i deras kamp för en bättre existens.

Jag har redan vid fjolårets riksdag framfört dessa synpunkter i militärfrågan, men som vi veta beviljade fjolårets riksdag liksom tidigare riksdagar högsta möjliga militära anslag, och trots vårt avslagsyrkande kommer riksdagen naturligtvis även i år att bevilja dessa medel till militarismen. Vi sade redan i fjol, att under sådana förhållanden är det icke så märkvärdigt, att vi från vårt partis håll säger till dem, som av tvång komma till de militära förläggningarna, att de uppträda där såsom arbetarklassens män, så att de må veta, på vilket sätt de skola uppträda inom den kapitalistiska armén vid ett sådant tillfälle, när denna armé och den kapitalistiska militarismen ställas mot arbetarklassen och dess intressen, och så att arbetarna må visa när de bliva mobiliserade inom dessa arméer, på vilken sida de komma att stå och vem som är deras fiende.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka avslag på den föredragna punkten, vilket betyder, att jag principiellt yrkar avslag på hela försvarsbudgeten, alltså på alla punkter under statsutskottets utlåtande nr 4.

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

Herr **Holmgren**: Herr talman! Som kammaren behagade finna, är detta utskottsutlåtande åtföljt av ett dussin reservationer, som ansluta sig till de motioner i fråga om försvaret, vilka blivit väckta av riksdagens högerpartier vid denna riksdag. Dessa motioner bygga i sin ordning på de viktiga framställningar från myndigheterna, vilka icke blivit av Kungl. Maj:t tillgodosedda i statsverkspropositionen. Motionerna äro sålunda icke att betrakta såsom uttryck för högerpartiets ståndpunkt i försvarsfrågan. De kräva ju icke någon som helst utbyggnad av försvaret, och de kunna således icke heller anses föregripa den nu pågående försvarsutredningen.

Uppgiften för dessa motioner är att söka tillse, att försvarets styrka upprätthålles vid den nivå, som riksdagen beslöt 1925. Hans excellens statsministern framhöll nyss, att det skulle vara de statsfinansiella svårigheterna, som voro anledningen till att man nu gått under det beslut, som han själv var med om att fatta 1925. Jag vill visst inte bestrida, att så är fallet, men vi på högerkanten anse försvaret vara ett så viktigt statsändamål, att det i första rummet bör tillgodoses. Det är icke alls kring 1925 års försvarsbeslut, som högern slår vakt. Vi ha ingen del i det beslutet, och således ingen anledning att slå vakt om detsamma. Men vi vilja starkt fasthålla vid den uppfattningen, att har riksdagen beslutat sig för ett försvar av en viss styrka, så skall den styrkan upprätthållas ända tills riksdagen fattar beslut om en ny form av försvaret. En annan uppfattning skulle ju medföra att ju grundligare och längre vi undersöka försvarets behov, desto sämre skulle försvaret komma att bli, och det är väl ändå inte dit, som riksdagen avser, att vi skola komma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till punkt 1 i det föreliggande utskottsbetänkandet.

Herr **Lindman**: Herr talman! Med anledning av det anförande, som hans excellens statsministern hade omedelbart efter det jag yttrat mig, ber jag endast att få göra några erinringar.

Hans excellens statsministern framhöll, att man på olika håll haft anledning revidera sina ståndpunkter i försvarsfrågan, och jag förstår ju, att så är fallet. Men den revision, som skulle kunna ske beträffande statsministern och hans parti, bör väl i varje fall icke innebära, att man går under vad det socialdemokratiska partiet år 1925 fick genomfört här i riksdagen. Här är ju, som herr Holmgren påpekade och som jag själv nyss framhöll, icke fråga om annat än att upprätthålla vad man år 1925 var med om. Motionärerna här gå ut på att skapa möjligheter att hålla denna organisation vid liv, att hålla den effektiv, och det är av den anledningen, som vi önskat att få t. ex. sådana viktiga anslag som övningsanslaget m. fl. uppförda, i stället för att de, såsom här föreslagits, antingen skola helt och hållet indragas eller betydligt beskäras. Jag tänker här särskilt på anslaget till fälttjänstövningarna, ett utomordentligt viktigt anslag, som jag nyss tillät mig påpeka, och som väl även från hans excellens statsministerns sida måste så betraktas.

Hans excellens statsministern påpekade de statsfinansiella förhållandena, och det förstår ju var och en, att dessa förhållanden äro mycket svåra och besvärliga. Det förefaller mig dock, som om ett anslag, sådant som det jag nyss talat om, nämligen övningsanslaget, väl ändå är ett sådant anslag, som man år 1925 under alla förhållanden ansåg skulle utgå och som rent av borde ha prioritet framför en hel rad andra äskanden på andra håll. Jag menar, att det går inte i detta fall att bara skjuta skulden på det statsfinansiella läget, ty drager man ut konsekvenserna härav, så vet man ju inte var man stannar. Då skulle Kungl. Maj:t med sina anslagsäskanden under fjärde huvudtiteln

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

kunnat gå ännu längre på indragningarnas och beskärningarnas väg. Varför stanna just där man nu har stannat? Ja, man har fått göra ett bedömande och ett avvägande, säger statsministern som svar på denna fråga. Det är klart att så är, men anslag för sådana utomordentligt viktiga ändamål som dem jag nu antytt skulle dock, menar jag, under alla förhållanden utgå. Det är beklagligt, att en folkrepresentant som herr statsministern, som var med och genomförde 1925 års försvarsordning, icke vill erkänna riktigheten härav och vara med om dessa anslag.

Det är vidare alldeles klart, att hans excellens statsministern skulle skjuta fram försvarskommissionen, då det är fråga om anskaffning av materiel. Han säger, att man ju inte vet, vad försvarskommissionen kan komma med. Här kunna ju komma förslag, säger han, som göra att anslag, som nu beviljas på ena eller andra punkten, skulle bli så att säga onyttiga, t. ex. därigenom, att de avse anskaffningar av materiel, som sedermera icke kommer i fråga på grund av vad försvarskommissionen föreslår i sitt kommande utlåtande. Men därvidlag vill jag påpeka, att de blygsamma förhöjningar beträffande materielen, som här begärts och som bl. a. hänföra sig till intendenturmateriel, sjuk- och veterinärvårdsmateriel samt ingenjörsmateriel, de avse väl ändå sådant, som alltid kommer i fråga, och därför kan det ju inte vara någon risk för att dessa saker icke skulle komma att behövas.

Sedan ha vi det anslagsändamål, som hans excellens statsministern väl i främsta rummet hänsyftar på, nämligen underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. Beträffande det anslaget yttrar ju herr försvarsministern i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln att »ehuru jag i likhet med marinförvaltningen anser en höjning av ifrågavarande anslag vara synnerligen önskvärd, finner jag mig på grund av det statsfinansiella läget förhindrad att föreslå någon dylik höjning utan hemställer, att anslaget för nästa budgetår upptages med samma belopp som för det nu löpande budgetåret», d. v. s. med ett lägre belopp än vad myndigheterna beräknat. Vilka förslag som än må komma från försvarsberedningen beträffande materielen — sjökrigs- eller flygmateriel, fältartilleri- eller annan materiel — är det väl ändå alldeles givet, att den materiel, som vi nu ha, skall underhållas, tills dess den blir utmönstrad. Icke lär väl i alla fall försvarskommissionen komma att föreslå, att man skall göra som tyskarna gjorde vid Scapa-Flow, d. v. s. sänka flottan för att bli av med den, utan vi vilja väl ha kvar den flotta, som vi ha, och då skall man också underhålla den. Ingen lär väl kunna föreställa sig, att anskaffning av flygmateriel icke skulle komma att behöva göras, eller att försvarskommissionens förslag skulle gå i den riktningen, att den materiel, som vi nu ha motionerat om skulle bli obehövlig. Flygstyrelsen har särskilt hänvisat till att totalhaverierna uppgått till en summa av 579,000 kronor. Beträffande flyget kommer man nu till ett anslagsäskande beträffande materielen, som till och med är lägre, än man kom till i fjol.

Vad hans excellens herr statsministern yttrade om partipolitiska synpunkter vill jag knappast bemöda mig om att giva något svar på. Det är ett sådant argument, som icke biter det allra minsta på min uppfattning. Jag har min uppfattning om detta, och hans excellens herr statsministern har sin. Men varför skall man i ett statsministeriellt anförande i riksdagens andra kammare behöva säga, att man vill utnyttja försvarsfrågan partipolitiskt, som jag tror att orden fölla. Det är ett tal, som icke är riktigt. Det behöver icke vara partipolitik med i spelet, därför att man har en annan uppfattning än hans excellens statsministern. Om jag har den meningen, att detta viktiga anslag behöves, så framhåller jag det, och det gör jag i riksdagen såsom varande det

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)
forum, där jag kan framföra sådana saker och få något gehör därför. Men man skall icke kalla det för att man vill utnyttja försvarsfrågan partipolitiskt.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Herr Lindmans nu hållna anförande giver mig endast anledning att erinra om, att mitt uttalande rörande resultatet av försvarskommissionens arbete var direkt föranlett av vad herr Lindman, med hänvisning till vissa upplysningar rörande kommissionens arbete, yttrade, nämligen att man genom att följa de förslag, som här föreligga reservationsvis, skulle underlätta arbetet för en kommande försvarsreform. Det var på den punkten, som jag ville giva en tankeställare. Eftersom vi ännu icke ha någon föreställning om, hur försvarsreformen kommer att te sig, kan det heller icke vara möjligt att förbereda den genom vissa beslut.

I fråga om partipolitiken vill jag endast hänvisa till vad som ständigt föresiggår. Jag tror icke att kammarens ledamöter ha så svårt att finna exempel på, hur man partipolitiskt utnyttjar försvarsfrågan.

Herr talmannen gav nu för kort genmäle ordet till

Herr **Lindman**, som yttrade: Herr talman! Beträffande hans excellens herr statsministerns sista anförande vill jag endast säga, att vad jag i mitt första anförande yttrade om, att man skulle kunna underlätta arbetet för en blivande försvarsreform, tror jag mig ha framhållit ännu starkare i mitt andra anförande, då jag ju påvisade, att man beträffande intet av de av oss föreslagna anslagen kan säga, att det kommer att förhindra eller kommer i vägen för försvarskommissionens blivande förslag.

Det är helt enkelt omöjligt eller otänkbart att påstå, att man, när försvarskommissionens betänkande kommer, icke skulle anse, att man måste underhålla de flottans fartyg, som man har, eller vår sjökrigsmateriel i övrigt, eller att det icke skulle behövas någon flygmateriel.

Vidare anförde:

Herr **Jeppsson**: Herr talman! Då jag redan på denna punkt begärt ordet, har det skett därför, att den debatt, som här pågår, och som påbörjades av herr Lindman, väl kan betraktas som principdebatten beträffande fjärde huvudtiteln vid innevarande års riksdag. Jag har då ansett mig med herr talmannens benägna tillstånd böra i några få ord klargöra min och mina meningsfränders ställning till det föreliggande utlåtandet.

Herr talmannen och kammarens ärade ledamöter torde finna, att jag och mina meningsfränder inom utskottet på alla punkter biträtt utskottets förslag. Vi ha icke ansett oss i någon av de punkter, där högerreservanterna reserverat sig, kunna biträda dessa yrkanden. Varför vi icke gjort det, har hans excellens herr statsministern redan i viss utsträckning klargjort, då han talade om det pågående arbetet inom försvarskommissionen. Vi ha nämligen ansett, att man under det pågående utredningsarbetet icke bör bidraga till att genom att vidtaga olika åtgärder här och där i huvudtiteln på något sätt föregripa försvarskommissionens blivande ställningstagande och därav föranledda förslag och därmed också statsmakternas kommande behandling av detta ärende.

Då en föregående ärad talare, herr Holmgren, sade, att den föreliggande högermotionen visst icke kan betraktas såsom högerens ståndpunkt i försvarsfrågan, finner jag detta ganska anmärkningsvärt. Jag förstår emellertid mycket väl, vad han menar därmed. Detta giver mig dock anledning att säga, att jag tror icke, att man, när man således endast går in för att, om jag får an-

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

vända uttrycket, lappa litet här och där på det nuvarande försvarsväsendet, har anledning tillskriva ett dylikt plåstrande på försvarsväsendet så värst stor betydelse. Om det verkligen skulle komma att gälla, och den stunden skulle komma — jag hoppas verkligen innerligt att så ej må komma att ske — att Sverige skulle behöva använda sina försvarskrafter för värnandet av sin frihet och självständighet, då tror jag, att det här plåstrandet, som föreslås från högerpartiets sida, icke skulle komma att ha så värst stor och avgörande betydelse. Våra möjligheter att värna om vår frihet och självständighet skulle knappast bero därpå. Vi böra se frågan i större sammanhang, och det är väl ganska troligt, att när försvarskommissionen en gång kommer med sitt förslag, kommer detta att medföra, skulle jag tro, hos många åtminstone en revidering av begreppen om vad som är mest tjänligt för vårt försvar. Men jag vill också säga, att jag tror icke, att det är till någon fördel för vårt försvar eller för vårt land överhuvud taget, att man i denna tid och vid denna behandling av försvarsfrågan söker att inom riksdagen eller annorstädes demonstrera ett visst partis speciellt försvarsvänliga inställning. Jag tror icke, att det är ägnat att, som vi alla önska och jag för min del också uttalat, lyfta försvarsfrågan över partierna.

Bakom utskottets yttrande står dock samlad en överväldigande del av riksdagen. Där bakom står det socialdemokratiska partiet, bondeförbundet och de frisinnade, och jag skulle tro i huvudsak även liberalerna. Det är en ganska aktningssvärd samling, och jag tror, att man gagnat försvaret och därmed vårt land minst lika mycket, om man icke här dragit upp en så skarpt avgränsad linje mellan denna majoritet och ett annat parti här i riksdagen, vars försvarsvänlighet och fosterlandssinne jag icke på något sätt underkänner utan tvärtom vill giva mitt fulla erkännande.

Man säger här, att man bara vidhåller ett fullföljande av 1925 års försvarsbeslut. Jag skall icke ingå i någon närmare granskning av i vilken mån man genomfört detta beslut eller icke. Men ett står dock fast och det är, att man icke bara har hållit sig till den kostnadsram, som man tänkte sig beträffande försvarsutgifterna enligt 1925 års beslut utan även överskridit den. Även det förslag, som från Kungl. Maj:ts sida föreligger beträffande 4:e huvudtiteln och som i runt tal slutar på en kostnadssumma av 114 miljoner kronor överstiger den kostnadsram, som man tänkte sig år 1925. När man därtill lägger att man, som vi alla veta, avser att även av ett annat anslag, som Kungl. Maj:t har begärt, nämligen anslaget till statsbeställningar i avsevärd utsträckning tillgodose försvarsväsendets materielbehov, kan jag åtminstone icke gå med på den uppfattningen, att man i fråga om kostnaderna skulle ha underskridit den kostnadsram, som man tänkte sig vid 1925 års försvarsbesluts genomförande.

Ja, herr talman, jag har, som jag redan i början av mitt anförande erinrade om, velat redan i början av debatten säga detta. Jag anser mig därför icke heller i fortsättningen behöva upptaga kammarens tid med att hålla anföranden vid de olika punkter, där reservationer förekomma, möjligen med undantag av en punkt.

Jag ber, herr talman, att vid denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar förste vice talmannen *Bengtsson*, *Aqvist*, *Olsson* i Ramsta, *Olsson* i Rimforsa och *Björling*.

Herr Ossbahr: Herr Jeppsson vände sig mot det påstådda plåstrandet på försvarsordningen, vartill högern skulle göra sig skyldig genom sina förslag i olika hänseenden. Det är emellertid så mycket mindre ett plåstrande på

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

1925 års försvarsordning från vår sida, som vi tvärtom önska att riksdagens majoritet vid det här laget åtminstone skulle vilja stå kvar på den ståndpunkt, varåt den gav uttryck år 1925. Det är i stället vi, som å vår sida måste reagera mot det naggande på t. o. m. 1925 års försvarsbeslut, som skett genom regeringens förslag i fråga om 4:e huvudtiteln.

Här har jämväl talats därom, att med undantag av högern en allmän samling praktiskt taget, åtminstone i utskottet, skulle råda beträffande 4:e huvudtiteln. Det måste dock betraktas såsom ganska märkligt att nu, 9 år efter 1925 års försvarsordnings antagande, samtliga partier, som då anslöto sig till det beslutet, äro beredda att gå ifrån den ståndpunkt, som de då intogo. Här är det icke från vår sida fråga om att i detta läge yrka på en utvidgning av försvarsordningen, utan vad vi i vårt förslag krävt är endast ett vidmakthållande av den försvarsordning man då antog. När man nu från majoritetens sida är beredd att frångå sin tidigare fattade ståndpunkt, måste man säga, att detta är ett märkligt avståndstagande från den uppfattning, man gav uttryck åt i 1925 års beslut. Då talade man om den demokratiska försvarsordningen, som omfattades av riksdagsmajoritetens förtroende och som också skulle genomföras. Om den genomfördes skulle, sade man, därmed också demokratin på ett helt annat sätt än tidigare känna sitt ansvar inför försvaret och försvarsväsendet överhuvud taget. Nu är man emellertid beredd att gå ganska långt på vägen mot raserandet av denna försvarsordning.

Det skulle för övrigt icke vara så märkvärdigt, om vi från vår sida ansågo oss berättigade att i denna situation icke blott kräva ett vidmakthållande av 1925 års försvarsbeslut utan även en utvidgning av denna försvarsordning. Det skulle stå i fullständig överensstämmelse med de principer, åt vilka bland andra de socialdemokratiska reservanternas i 1923 års försvarsrevision gävo uttryck. I denna reservation talade man om, att man skulle äga ett försvar, som var så elastiskt, att det skulle kunna anpassas efter växlingarna i det utrikespolitiska läget. Bland dessa reservanter märkas två nuvarande regeringsledamöter. Därför borde det icke vara så märkligt, om man i denna stund, då den utrikespolitiska situationen, såsom förut framhållits, kommit att te sig betydligt mörkare än den gjorde 1925, resonerade så, att när man 1925 ansåg, att den försvarsordning, som då antogs, var oundgängligen nödvändig för vår frihets skyddande och värnande i det dåvarande läget, så borde i den situation, varuti vi nu befinna oss, den påstådda elastiska egenskapen hos försvarsordningen komma till uttryck. Därför skulle man ingalunda kunna betraktas såsom alltför långt gående, om man i detta nuvarande läge krävde ett utnyttjande av denna elasticitet till försvarsordningens stärkande.

Man var för omkring 15 år sedan mycket angelägen att i avvaktan på den sittande försvarsrevisionens arbete genomföra ett provisorium i försvagande riktning med hänsyn till den då ljusa utrikespolitiska situationen. Nu däremot är man emellertid ingalunda beredd att i avvaktan på försvarskommissionens förslag föreslå ett provisorium i skärpande riktning med hänsyn till det allvarliga läget ute i världen.

Det har här framhållits av bland annat hans excellens herr statsministern, att man är nödsakad avvakta försvarskommissionens resultat, innan man skri-der till att bevilja nya anslag. Här är det emellertid, som tidigare framhållits, icke fråga om att bygga upp någon utvidgning av försvarsordningen. Här är det blott fråga om att bibehålla en försvarsordning, som karakteriserats såsom den demokratiska försvarsordningen, och för vilken demokratin och riksdagsmajoriteten 1925 förklarade sig beredda att taga sitt ansvar, något som ju också skulle leda till att majoriteten inför försvarsfrågan skulle känna en helt annan ansvarskänsla än tidigare varit fallet.

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

Det går mycket lätt att riva ned ett försvarsväsende, men det tar ganska lång tid att bygga upp det, och när man talar om att man med hänsyn till statsfinansiella skäl icke anser sig kunna gå med på det förslag, som vi framställt, måste jag ändå finna detta vara ganska egendomligt. När det gäller alla möjliga andra områden i vårt land, anser man sig kunna anslå stora belopp till — som det heter — arbetslöshetens lindrande, men när det gäller en mängd arbetstillfällen inom försvarsväsendets område, som äro icke blott nödvändiga och nyttiga för försvaret, utan därjämte äro minst lika mycket ägnade att bidraga till arbetslöshetens bekämpande som arbetsobjekt på andra håll, är man icke lika beredd att tillgodose dessa krav. Under det att praktiskt taget alla andra områden fått ökade anslag under många år, har försvarets anslag skurits ned år efter år. Det hade under sådana förhållanden icke varit märkvärdigt, om försvarsväsendet i denna stund åtminstone kunnat erhålla de anslag, som enligt 1925 års försvarsordning måste betraktas såsom normala. Det hade varit berättigat, om försvarsväsendet därjämte erhållit kompensation för tidigare beskrningar, och det hade, såsom jag tidigare framhållit, icke varit orimligt och icke heller stridande mot socialdemokraternas tidigare uttalade principiella uppfattning, om man även velat begagna sig av den påstådda elasticiteten hos försvarsväsendet.

Det är statsfinansiella skäl och ingenting annat, har det här framhållits, men det förefaller en smula egendomligt, att man av statsfinansiella skäl velat på detta sätt åsidosätta försvarskrav, som till och med under normala och ljusa förhållanden ansetts oundgängligen nödvändiga. Jag skulle kunna i detta avseende citera ett uttalande av den nuvarande finansministern, vilket uttalande fälldes i en försvarsdebatt för nästan nå dagen tio år sedan. Herr Wigforss förklarade då i första kammaren: »Vad ha Sveriges ekonomiska resurser att göra med Sveriges försvarsbehov? Om vi ha aldrig så små ekonomiska resurser, minskar detta naturligtvis inte Sveriges behov av försvar.» Vårt behov av försvar måste betraktas såsom lika accentuerat i dag som år 1925 med hänsyn till det utrikespolitiska läget.

Hans excellens herr statsministern var angelägen att framhålla, att socialdemokratien icke på något sätt kan karakteriseras såsom försvarsfientlig. Det var måhända ett ganska värdefullt och även behövt påstående, när man betraktar det socialdemokratiska valmanifestet av år 1932, där det förklaras, att socialdemokratien »fullföljer sina krav på en minskning av vårt lands militära anstalter fram mot avrustning». Och det var vidare nödvändigt och önskvärt med hänsyn till den ståndpunkt, som den nuvarande försvarsministern intog i riksdagen för icke mer än fyra år sedan, då han förklarade för sin del klart och bestämt, att han ställde sig på herr Lindhagens linje om total, isolerad och nationell avrustning. Nu har emellertid hans excellens herr statsministern förklarat, att det socialdemokratiska partiet såsom sådant icke längre intar en försvarsfientlig hållning. I ord! Men i handling?

Det är värdefullt med ett klarläggande av det utrikespolitiska läget sådant som det hans excellens herr ministern för utrikes ärendena nyligen givit uttryck åt, men det hade varit värdefullare och för vårt land viktigt och betydelsefullt, om den regering, där excellensen Sandler är en framstående ledamot, också velat draga konsekvenserna av detta läge ute i världen, som av utrikesministern själv karakteriserats såsom mörkt, allvarligt och hotande. Om dessa konsekvenser dragas och om man beaktar det verkliga läget, tror jag man kan säga, att vårt krav, att åtminstone 1925 års försvarsordning skall upprätthållas, icke kan karakteriseras såsom orimligt, eftersom 1925 års försvarsordning beständes med hänsyn till de då rådande ljusa och gynnsamma utrikespolitiska förhållandena.

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

Herr **Holmström**: Herr talman! Jag begärde ordet, då en av sovjets representanter i kammaren talade. Jag gjorde det icke för att ingå i något meningsutbyte med honom — naturligtvis — utan endast för att tillbakavisa ett påstående, som han gjorde. Herr Brädefors lät nämligen förstå, att man i vårt land vid militära övningar inpräntade, att det är sovjet, som är föremålet för våra rustningar, och att man till och med gjorde det genom vissa målanordningar. Det är emot detta påstående, som jag ber att få protestera. Jag vågar påstå, att *aldrig* ha de, som leda militära övningar, låtit förut-sätta, att motståndaren tillhör sovjet eller något annat land. Men, herr Brädefors, det är ju så, att man vid armén i vissa fall brukar markera motståndaren med röda skärmar. Det är väl dessa röda skärmar och skjutandet mot desamma som uppväckt sovjets representants indignation. Jag anser det därför vara behövt att påpeka för herr Brädefors, att dessa röda skärmar ha använts i vår armé långt, långt innan sovjet kom till.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag ber att få ge uttryck åt den uppfattningen, att behandlingen av fjärde huvudtiteln är något osammanhängande. Den ena gången rycker man ut den ena punkten ur huvudtiteln och den andra gången andra delar. I år ha vi redan delvis behandlat frågor om anslag för vapen och ammunition, och nu kommer man delvis med löneanslag och sådant. Detta hindrar översikt och klarhet.

Då vi ha deklarerat vår principiella uppfattning redan tidigare vid denna riksdag, vilken för övrigt icke är obekant från tidigare tillfällen, finner jag icke nu anledning att återupprepa detta, så mycket mindre som utgången är fullkomligt klar. Herr Jeppsson har ju pekat på att det har skapats en i viss mån nationell samling omkring det förslag, som härvidlag föreligger. Det är sålunda dubbelt onödvasdigt att taga upp tiden med det.

Då jag emellertid ber att få säga några ord om den debatt och de synpunkter, som här framförts, är det för att fästa uppmärksamheten på den *förberedelse till ny upprustning*, som härvidlag försiggår. Saken har redan från en del socialdemokratiska tidningar deklarerats. Det har vidare från annat håll, senast från hans excellens statsministern, deklarerats, att »händelserna ute i världen giva anledning till en revidering av tidigare uppfattningar». Uppenbarligen har man på sina håll redan gjort detta. Jag tror vi befinna oss i en situation, där det håller på att bildas en enhetlig front från socialdemokratien till den yttersta högern för upprustning, hur stor och på vilka områden, angående vilkens *detaljer* man dock diskuterar. Detta kunna vi icke vara med om. Vi finna det fullständigt stridande icke minst mot valutslaget 1932 års höst, vilket dock är något också för högern att taga fasta på.

Det starka betanandet av att 1925 års beslut under alla förhållanden skall genomföras är icke annat än ett försök att gå förbi den mening, som folket i val sista gången gav uttryck åt. Så mycket mera märkvärdig är högerns ståndpunkt, som man samtidigt deklarerar sig för demokratien. Men för övrigt, vad är det annat än ett rent — jag höll på att använda ett starkt ord — förnekande av fakta, då högern påstår, att 1925 års beslut i stort sett icke hållits? Herr Jeppsson har visat upp, att den kostnadsram, som i år från regeringens sida har föreslagits och från statsutskottet liksom väl från riksdagen kommer att konfirmeras, är 1925 års kostnadsram i stort sett. Det är ju då icke annat än den rena politiska öarligheten, då högern påstår, att man frångått 1925 års kostnadsram. Avsikten är uppenbarligen att inbilla allmänheten, som icke kan följa siffrorna, att man har lägre utgifter till militärväsendet än meningen var 1925. Men därtill komma de anslag, såsom

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

också herr Jeppsson framhållit, som gå under rubriken statsbeställningar, som man smugglat in under annan huvudtitel, ett förfaringsätt som jag för min del måste inlägga en bestämd gensaga emot. Det har i Genève bland annat påtalats nödvändigheten av att få en enhetlig budget för anslag till militärväsendet. Och det har, om jag icke är illa underrättad, från svensk sida getts anslutning till detta krav. Under sådana förhållanden går den svenska socialdemokratiska regeringen och den svenska riksdagen och genomför åtgärder, som man i Genève kritiserar, genomför anslag till fjärde huvudtiteln under olika punkter. Det är en metod att bana väg för *ökade* anslag till militärväsendet.

Emellertid måste man inlägga en bestämd protest mot det oärliga spel, som faktiskt sker i detta avseende. Hela denna politik är ju icke annat än att deltaga i den kapprustning, som försiggår mellan vissa stater. Samtidigt som man deltar i nedrustningsarbetet i Genève, samtidigt som man tydligt deklarerar — därom ha föregående talare erinrat — om nödvändigheten av en militärpolitik fram till avrustning, börjar man att förbereda marken för raka motsatsen. Om den utrikespolitiska situationen är så allvarlig och om man, speciellt på vissa håll, fruktar för Ryssland, då vill jag ställa den frågan till regeringen: varför har icke regeringen vidtagit åtgärder för att sluta ett non-aggressionsavtal med sovjet? En av regeringens egna ledamöter stod här i kammaren för att par år sedan och krävde av en annan regering, den folkfrisinnade, att vidtaga dylika åtgärder. Vad är anledningen till att den sittande regeringen icke gjort något försök i sådan riktning? Eller har den socialdemokratiska regeringen försökt att åstadkomma ett non-aggressionsavtal med sovjet och misslyckats? Vad är i så fall anledningen till misslyckandet och vem är ansvarig härför?

Det har hänvisats till försvarskommissionens arbete. Det är ju ingen, utom kommissionens ledamöter, som vet annat än genom vissa sporadiska yttranden i en del av pressen, hur långt det arbetet har hunnit. Men att döma av dessa yttranden skulle försvarskommissionens arbete börja närma sig en sammanfattning, och det har till och med påståtts, att man nästa år redan skulle kunna vänta ett yttrande av försvarskommissionen. Vidare har påståtts, att avsikten är att få det avgjort vid 1935 års riksdag för att förhindra, att frågan kommer inför valmännen 1936 på hösten. Jag tycker, att den saken är så pass viktig, att det kan vara fullgod anledning att få höra, om det bekräftas på ansvarigt håll eller om man anser det nödvändigt att taga avstånd från påståendet. Att försvarskommissionens arbete börjar närma sig en sammanfattning, därom är väl uppfattningen tämligen klar hos dem, som sökt följa dess arbete. Men om avsikten är att få fram saken redan till 1935 års riksdag och förhindra, att frågan kommer till valmännen, därom får man hoppas, att något avgörande icke träffats. Det skulle dock icke förvåna mig, om man sökte ställa valmännen inför fullbordat faktum med hänsyn till de starka deklARATIONER, som från alla håll gjorts därom, att »försvarsfrågan skall höjas över partierna». En dylik deklARATION är nämligen icke annat än liktydig med att det angår icke valmännen, hur denna stora och viktiga fråga ordnas.

Det var med förvåning jag hörde herr Brädefors. Om hans deklARATION skall vara uttryck för hans partis mening, måste jag konstatera, att de äro på betänkelig glid från tidigare ståndpunkt. Tidigare ha vi häcklats för att vi yrkat avslag på fjärde huvudtiteln. Vår ståndpunkt skulle innebära ett godkännande av en rent pacifistisk ståndpunkt. Nu finner jag herr Brädefors inskränka sig till att kritisera anslagen på fjärde huvudtiteln och yrka avslag. Jag gratulerar herr Brädefors och hans partivänner, att de kommit

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

till en ståndpunkt, som de förut gjort nummer av såsom omöjlig. Det är bara ett nytt bevis för nödvändigheten av den avbasning, som herrarna fingo av den siste Ex. R., min gamle bekanting Philip Dengel aus Düsseldorf. Men akta sig och pass upp, att det inte blir en ny avbasning eller kanske rent av uteslutning.

Herr Carleson: Herr talman! Jag var icke närvarande under den första delen av debatten, men jag skulle tro, att herr talmannen då tillät, att man nu yttrade sig allmänt angående övriga punkter i det föredragna utlåtandet. Man kan först konstatera, att såväl från Kungl. Maj:ts som från utskottets sida har försvaret i år blivit bättre tillgodosett än året förut. Om man ändock icke känner sig nöjd med som det blivit ställt, kan man, synes det mig, trots detta icke i allo gå med på de förslag till höjningar, som i reservationsväg blivit framlagda. Det är därvid icke så mycket fråga om försvarskommissionen. Dess arbete skulle nog icke nämnvärt föregripas av de förslag, som framställts av högern, där man i huvudsak beträffande såväl lantförsvaret som sjöförsvaret fullföljer den plan, som fastställts 1925. Det är i stället statsfinansiella skäl, som måste beaktas och som man omöjligen kan frånse. Men trots detta är jag för min del beredd att gå med på en höjning av vissa anslag, som äro rätt väsentliga och som framförts i ett par reservationer. Härtill medverka i anslutning till vad man under debatten haft tillfälle höra hans excellens statsministern framhålla ej minst de oroliga tider vi leva i. Man kan icke år 1934 med de många brandhärdar, som nu finnas i världen, underlåta att tänka tillbaka tjugu år i tiden, då man trots alla fredsförsäkringar började ett av de mest förödande krig, världshistorien känner. Med tanke härpå frågar man sig, hur det skulle ställa sig i det ögonblick, då Sverige skulle behöva — jag hoppas, att så icke blir förhållandet — mot inkräktare försvara sin frihet och självständighet. Det är därvidlag särskilt på ett vapenslag jag tänker. Det nya vapen, som tillskapats under det sista världskriget och sedan utvecklats i så hög grad, nämligen luftvapnet, synes vara av den betydelsen och den beskaffenheten, att vårt försvar redan på förhand kan sägas vara rätt illusoriskt, om vi icke på luftförsvarets område ha möjlighet att åtminstone något så när möta en kommande orostid. Med den kännedom om tillståndet på förevarande område man får vid läsningen av hithörande uttalanden, kan jag icke taga på mitt ansvar att icke åtminstone vid några vissa av reservationerna stryka under behovet av stärkt luftförsvar för Sveriges räkning. Det är rätt så stora belopp, varmed budgeten därigenom skulle ökas, men jag anser, att även dessa belopp böra anslås för försvaret. När jag slutar med att uttala detta, vill jag dessutom säga, att för min del kommer jag att liksom under tidigare år rösta för skytteanslag.

Med herr Carleson förenade sig herrar *Ekman* och *Nilsson* i Steneberg.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Till herr Kilbom vill jag säga, att när statsutskottet kommer med uttryckta punkter av en huvudtitel i ett tidigare skede av riksdagen, sker det alltid på önskan från vederbörligt håll, beroende på i vilket förhållande anslagen stå till reglerande av arbete eller andra behov. Statsutskottet har därvid ingen annan tanke än att underlätta realiserandet av de syften, anslagen under huvudtiteln skola tjäna.

I fråga om ett yttrande av herr Kilbom, vilket kan misstydvas, vill jag säga, att de statsbeställningar, som komma till för att stärka försvaret, redovisas under fjärde huvudtiteln och sålunda kunna de ej bli föremål för några manipulationer i undandöljande syfte.

Emellertid var det herr Ossbahrs friska jungfrulighet i försvarsfrågan,

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

som särskilt framkallade mitt intresse. Den livstro, herr Ossbahr utvecklade, är ej ny men den håller sig frisk och ungdomlig. Jag tror, att herr Ossbahr kan ha vissa förutläggningar att segra på den linjen, om inte fullständigt så dock på det sättet, att han själv kan känna sig tillfredsställd, åtminstone relativt. Men förutsättningen för att han skall lyckas måste otvivelaktigt vara den, att man håller sig på den fasta marken både i fråga om beräkningar, förklaringar och analys. Det är ej så — det har omvitnats här förut och är nödvändigt att understryka en gång till — att 1925 års försvarsbeslut frångåtts. Det kan visserligen sägas — jag vill för ögonblicket ej ge mig in på den sidan av saken — att vissa organisatoriska behov ej kunnat tillgodoses efter de planer, som år 1925 förefunnos. Men det som är för landet viktigt och säkerligen också för militärväsendets administrativa apparat, de ekonomiska anslagen enligt 1925 års beslut, ha vi ej frånträtt. Det är känt, att denna huvudtitel representerade så gott som ända in på den nuvarande krisen 1929—1930 en summa av minst 128—130 miljoner kronor. Så mycket beräknade vi ej år 1925, att det skulle gå till, utan siffran var en helt annan och vida lägre. Och här komma vi in på det, att det är nödvändigt att iakttaga, att när man diskuterar försvarsfrågan och skall organisera försvaret, har man inte allenast att tillgodose önskningsar i fråga om organisationen utan också att syssla med kostnadsfrågan. Det är glädjande, och jag vill uttala det här i kammaren, att även inom den militära ledningen har man verkligen, såvitt jag kan fatta, under senare år i stegrad grad erkänt betydelsen av kostnadernas avvägande vid försvarsorganisationens uppbyggande. Håller man sålunda fast vid, att försvarsfrågan har två sidor, dels organisationen och dels möjligheten att tillgodose organisationen ekonomiskt, är det förvisso lyckligt t. ex. för herr Ossbahr att efter sin stämningsfulla linje finna vad vi kunna offra på försvaret för att känna oss tillfredsställda både ekonomiskt och i trygghetshänseende.

Det var, herr talman, vad jag förnämligast ville säga. Men jag vill tillägga något i anledning av ett uttalande av herr Lindman. Om jag hörde rätt, sade han något om, att det är orimligt att anskaffa materiel, om den ej skall underhållas. Det är uppenbarligen inte någon speciell anledning att jäva riktigheten av detta påstående, men man har anledning att fråga, vad som menas med detta uttalande. Herr Lindman borde ge oss någon hållpunkt för att kunna bedöma, var och när bristande underhåll ägt rum, med andra ord, vilken materiel det är, som ej underhålls. Först när man får ett sådant klarläggande av vad som kan döljas bakom detta herr Lindmans påstående, kan man ge sig in på ett sakligt bedömande av dess värde.

Slutligen vill jag tillägga, herr talman, att den politiska diskussion, som förts tidigare, synes ha klarlagt ståndpunkterna om den föreliggande huvudtiteln i år och den torde kunna befria herr Holmgren och mig från att vid varje punkt stiga upp och deklarerar vår ståndpunkt. För det första ha vi sålunda läget kring huvudtiteln konstaterat, och för det andra konstaterat, att det visserligen ej är borgerlig samling om huvudtiteln men likväl en samling av den beskaffenheten, att den kan otvivelaktigt sägas vara stark ur den synpunkten, att man ej kan anklaga detta aktstycke för att vara uttryck för socialdemokratisk förstörelselusta, en socialdemokratisk ovilja att gå försvaret till mötes, då huvudtiteln ej allenast har det socialdemokratiska partiet bakom sig utan även bondeförbundet och de frisinna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till punkten 1.

Herr Brädefors: Herr talman! Herr Holmström sade, att han begärt ordet i anledning av ett yttrande av en sovjetrepresentant. Om jag skulle använda

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)
lika tarvliga metoder som herr Holmström mot mig, skulle jag kunna kalla herr Holmström för hitlerrepresentant eller något annat i den stilen. Men jag vet, att herr Holmström är vald av den svenska högern eller borgarklassen och representerar den. Och herr Holmström vet, att jag är vald av Norrbottens arbetare och småbönder och representerar dem och ej sovjet. Sovjet ha vi ej ännu i Norrbotten, men det blir. Han förnekar, att man vid övningar använt något, som skulle särskilt markera, mot vilken stat man skulle använda de militära rustningarna. Han säger, att man använder röda skärmar, och det skulle jag, menar han, tolka så, att man använder dem som en symbol för det röda sovjet. Men så enkelt går det ej till, herr Holmström, utan det är så, att man använder uppstoppade dockor med sådan utstyrsel, att den fullständigt föreställer sovjetuniform. Alltså användes sovjetarméns uniform som skjutmål vid de militära förläggningarna och övningarna. Jag skall vidare be att få något framhålla vad som betecknas med dessa röda skärmar, som herr Holmström påstod, att man betecknade sovjetmakten med. Användningen av dessa skärmar innebär, att man från den svenska militarismens sida riktar sig mot något, som är rätt, mot arbetarklassen.

Herr Kilbom har först nu upptäckt, att vi kommunister yrka avslag på den militära huvudtiteln. Jag tycker, att herr Kilbom gör sig löjlig inför kammaren med en sådan upptäckt. Hela kammaren vet att vi redan vid fjolårets militärdebatt motionsledes yrkade avslag på hela denna huvudtitel. Jag vet inte, om herr Kilbom sov under den debatten eller om han då var borta från kammaren. Hans eget parti hade i fjol en liknande motion i denna fråga, ehuru det först motionerade om avslag på hela den militära huvudtiteln men sedan påyrkade, att de pengar, som bleve lösa, skulle användas till att betala officerarnas och de militäranställdas löner. Det var ett sådant där avslag, som egentligen ej var något avslag. Jag har förklarat här, när vi yrkat avslag på denna huvudtitel, vilken propaganda vi komma att göra bland arbetarklassen, när vi veta, att, om vi yrka avslag, kommer den svenska borgarklassen trots allt med socialdemokraternas hjälp att genomföra dessa militära anslagskrav. Jag har förklarat både i år och i fjol, att vi komma att säga till de svenska arbetarna, att när de tvingas till den svenska borgarklassens militarism, skola de lära sig inse, mot vilka de rikta sina vapen och mot vilka de lära sig vapnens bruk.

Herr Ossbahr: Herr Carleson uttalade sin tillfredsställelse över, att fjärde huvudtiteln i år bättre tillgodosetts än förra året. Jag vill påpeka, att detta tillgodoseende ej är så märkligt, som det kan förefalla vid ett första påseende. Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framhåller själv, att stegringen i medelsbehovet under huvudtiteln motsvaras i huvudsak av de merkostnader, som en återgång till normala värnpliktsövningar betingar. Någon annan återgång har icke skett och ännu mindre har någon kompensation för tidigare nedskärningar lämnats.

Herr Törnkvist i Karlskrona förmenade, att det, som var det förnämsta och viktigaste vid 1925 års beslut var kostnadsramen, och han förmenade också, att i den mån man brutit mot denna kostnadsram, har det endast varit i försvaret gynnsam riktning. Jag undrar för min del, om man verkligen kan karaktärisera kostnadsramen såsom viktigare än själva försvarsbehovet. Om man går att granska de uttalanden, som gjordes i samband med antagandet av 1925 års försvarsordning, finner man, att det icke främst var kostnadsramen, man då från socialdemokratiskt håll tryckte på, utan den känsla av trygghet, som nu skulle skapas i Sverige, om man genomförde den försvarsordning, som propositionen år 1925 innehöll. Den dåvarande statsministern, nuvarande ut-

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

rikesministern, framhöll bland annat i andra kammaren den 23 maj 1925 följande: »Då demokratin träder fram till att sätta sin prägel på försvarsorganisationen, då förblir den själv icke därav oberörd. Då försvarsväsendet ordnas in i det demokratiska samhället till att bli i anda och sanning dess tjänare, vinner också försvarstanken ett allt större rum i demokratiens hjärta. Den känner sig på ett helt annat sätt än förr bära ansvar för hela nationens öde och trygghet, och den blir mera vaksam och varsam både i fråga om bevarandet av reella maktmedel och bevarandet av trygghetskänslan inom nationen.» Det är denna trygghetskänsla, som man då så skarpt tryckte på, men som man nu tycks fästa mindre avseende vid.

Herr Törnkvist i Karlskrona frågade mig, hur mycket man egentligen kan offra på försvaret. Jag skulle vilja svara, att om man i dessa tider kan anslå oerhörda belopp till ändamål, som i många fall icke tjäna något annat syfte än att bereda arbetstillfällen — vilket i och för sig är värdefullt nog — men som i övrigt icke äro motiverade av andra behov, då bör man hellre giva anslag till försvarsändamål, som icke blott äro ägnade att lindra arbetslösheten utan som även äro av behovet påkallade. Så länge man har råd att anslå medel såsom man gör, har man råd att anslå större belopp till försvarsväsendet än som nu är föreslaget.

Jag vill i samband med diskussionen om 1925 års försvarsordning framhålla, att enligt denna försvarsordning bestämdes anslag till vissa övningar och viss materiel, som ansågos nödvändiga. I propositionen av år 1925 framhölls exempelvis uttryckligen att hären bör förses med tidsenlig och efter våra förhållanden avpassad beväpning och utrustning. När man kom till de beräkningar man gjorde, var det av kostnadsskäl, och man underströk, att begränsning skulle ske till det, som måste vara oundgängligen nödvändigt. Vad man kom fram till i fråga om materielanslag var sålunda vad som måste med hänsyn till försvarsordningen karakteriseras som oundgängligen nödvändigt. Engångsanslaget uppgick till i runt tal 22,600,000 kronor, men då 1925 års riksdag därav anslog omkring 1,600,000 kronor, blev årskvoten för de tio följande åren av engångsanslaget endast något mer än 2,000,000 kronor. Det hela utgjorde ett engångsanslag för ändamål, som omedelbart borde blivit tillgodosedda, men av kostnadsskäl fördelades anslaget på 10 år. Nu har man under flera år ej velat anslå medel till årskvoten utan skurit ned densamma med ungefär hälften eller i runt tal 1,000,000 kronor om året. Detta innebär, att om ej compensation nu lämnas för de gjorda nedskärningarna, engångsanslaget, som borde ha utgått på så kort tid som möjligt, kommer att ytterligare utsträckas utöver de 10 åren, och att detta är synnerligen menligt för vår krigsberedskap ligger i öppen dag. Man angav 1925 vad som var oundgängligen nödvändigt i fråga om materiel till försvaret, och när man går att skära ner årsanslagen därtill, kan jag icke finna annat, än att detta innebär en beskränning av den försvarsordning, som år 1925 antogs.

Herr Törnkvist rådde mig att jag skulle hålla mig på den fasta marken även i försvarsfrågan. Jag vet icke riktigt, vad han menar med den fasta marken, men om jag går att forska i skrifterna, kan jag kanske finna tolkningen i ett anförande, som herr Törnkvist höll här i kammaren den 6 april 1929. Där säger herr Törnkvist i en försvarsdebatt följande: »Det är endast fråga om, att man icke överskattar varken det ena eller det andra, att man icke överskattar faran och icke underskattar risken.» Och längre fram tillägger herr Törnkvist: »Men om vi bedöma oriktigt, få vi stå vårt kast och stå vårt ansvar.» Jag kan ej riktigt finna, att detta är att stå på den fasta marken, ty om man skulle bedöma fel, blir det icke bara vi här i kammaren, vilka göra det felbedömandet, som få taga vårt ansvar, utan konsekvenserna av felbedöman-

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)
det komma helt säkert att sträcka sig till vidare kretsar av vårt folk och kanske långt in i framtiden. Enligt mitt förmenande har man ej rätt att i onödan taga några risker, då det gäller något så viktigt och betydelsefullt som vårt försvar. Man kan ha olika uppfattning om hur man vill uppbygga samhället, men det borde vara för alla gemensamt att sträva efter att så långt sig göra låter försvara denna samhällsbyggnad för angrepp. För min del kan jag ej ansluta mig till herr Törnkvists uppfattning, att man så där snävt skall beräkna anslagen till försvaret och söka precis räkna ut, vad som kan vara behövt. Den utrikespolitiska siar förmågan är ej tillräckligt utvecklad ännu inom det socialdemokratiska partiet, vilket framgått vid åtskilliga tidigare tillfällen, och då det gäller något så viktigt som vårt oberoende, kan man icke sägas stå på den fasta marken, om man beräknar i underkant eller därunder. Gäller det försvaret, kan jag ej finna, att man onödigtvis skall taga sådana risker.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag tror, att den principdebatt, som här har förts, visar, att herr Törnkvist i sitt sista anförande bevisade något för mycket. Då han kanske direkt apostroferade mig med talet om, att vissa militärer skulle ha någon särskilt modern syn på denna fråga, så måste jag säga, att han icke alls införde några moderna tankegångar i denna debatt. Utgångspunkten för bedömande av vårt försvar måste väl alltid vara, att det är en statsuppgift bland många andra, och att det skall vara en fredsfaktor. På frågan om vilka krav som kunna ställas på försvaret, inverka en massa olika synpunkter, och den rent ekonomiska kommer alltid och har alltid inverkat mycket starkt. Detta är alltså icke någon som helst nyhet. Försvarets uppgift får vägas bland alla andra statsuppgifter och dess värde bedömas där efter.

Det kan väl icke råda någon som helst tvekan om, att när 1925 års härordning antogs, hävdades det synnerligen starkt av våra bägge nuvarande excellenser, bland annat på grund av den befattning, som de togo med försvarsbeslutets utformning, att nu hade vi fått in ett alldeles nytt moment, försvaret hade fått den plats det skulle ha i demokratien, och detta ersatte mycket av förlorade materiella värden. Vi kunna emellertid icke komma ifrån, att det har gjorts väsentliga avsteg från de gjorde löftena. Vi se därvidlag icke bara på kostnadsramen. Den var redan från början felaktigt beräknad, och det angavs uttryckligen, att den icke kunde stå sig, om man skulle genomföra beslutet. I fråga om viktiga punkter, fälttjänstövningar, reservorganisation o. s. v., har det emellertid skett ett direkt sönderbrytande av den en gång intagna positionen. Man kan också utan vidare säga, att skola vi få en ny försvarsordning, vilket ingen har bestritt, så icke kommer det att sättas in någon kritik på dessa punkter av vårt förslag och icke föregriper ett beslut nu på det området ett kommande försvarsbeslut.

Jag får vidare säga till hans excellens herr statsministern, att det ju är mycket glädjande, om det skulle komma till stånd en samling över partierna i försvarsfrågan. Då hans excellens yttrade så förebrående ord till det parti, som undertecknad tillhör, vill jag i all vördsamhet replikera, att jag tror, att hans excellens främjade samlingstanken bättre genom att icke se denna fråga som ett enkelriktat problem och bara moralisera gentemot andra. Om han i stället ville underkasta sig en liten självprövning — vi för vår del vilja icke alls förneka de misstag, som kunna ha begåtts å vår sida — skulle han finna, att det sätt, varpå han själv och hans excellens utrikesministern frångått sina uttalanden år 1925, i mycket vida kretsar bland dem, som ingenting hellre skulle se än att denna fråga icke bleve partipolitisk, just har bidragit till att

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)
skapa den sinnesuppfattning å vår sida, som han förebrår oss, att vi med vår verksamhet skapat inom hans eget läger.

Herr Kilbom: Herr talman! Herr Törnkvist kan väl ändå icke förneka, att detta sönderbrytande av anslagsbehandlingen måste åstadkomma desorganisation och bristande möjlighet för kammarens ledamöter liksom också för allmänheten att överblicka de beslut, som fattas i fråga om fjärde huvudtiteln. Det förhållandet, att höga vederbörande, som han uttryckte sig, önska en sådan söndersliten behandling, kan väl icke utgöra något hinder för riksdagen att uttala önskemål och att få en förnuftig och riktig behandlingsordning.

Herr Brädefors förklarade, att jag antingen måtte ha sovit eller också varit borta, då han tidigare, exempelvis i fjol, avgav sin och sitt partis deklaration i denna fråga. Nej, visst icke! Jag har tvärtom tagit del av densamma, med största intresse för övrigt, ty den tyder på en utveckling hän mot fruktansvärda perspektiv för herr Brädefors' vidkommande, en utveckling som vi ensamma, trodde jag, hade representerat. Jag har också i dag hört hans motivering för avslagsyrkandet. Det är just på grund av denna motivering, som jag uttalar farhågor för att herr Brädefors och hans parti äro på glid ned mot den fördärliga pacifismen och stå inför risken att få en ny avbasing av min f. d. vän, herr Philip Dengel aus Düsseldorf. För övrigt skulle det nog vara klokt av herr Brädefors att låta bli att förklara, ty det är ju så, att när han ger sig till att förklara saker och ting, trampar han ned sig ännu mera. I fjol, sade han, väckte herr Kilboms parti en »ungefär liknande motion» som mitt parti. Det var en intressant upplysning. Vilken slutsats kan man draga av detta, en »ungefär liknande motion»? Jo, herr Brädefors, med vanlig logik den, att antingen ha herrarna orättvist beskyllt oss för att vara pacifister och allt möjligt annat ont, eller också äro herr Brädefors och hans parti i fjol och i år, att döma av den motivering som presterats, lika urusla pacifister som trots någonsin vi voro. Det är ju uppenbart, herr Brädefors, att om vi båda två väckt *ungefär liknande motioner*, och om vår ståndpunkt och vår motion är dålig, så måste också er vara det. Jag kan sålunda icke annat än ännu en gång i all vänlighet varna herr Brädefors för den väg, som leder till fördärvet, ty han har ju nyligen sett, hur Dengel och andra tuktomästare ingalunda spara på karbasen.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Jag vill som ytterligare replik till herr Kilbom säga det, att då han talar om desorganisation i riksdagsarbetet, så torde den faran ligga närmare till hands, därest icke statsutskottet toge upp huvudtiteln till behandling på det sätt, som är betingat av att kunna fatta definitiva beslut och kunna vid behov i tid ordna med arbetsorganisationen för nästkommande budgetår. Det är i regel sådana hänsyn, som göra sig gällande, och ingalunda någon befallning uppifrån. I det avseendet är nog statsutskottet egentligen ganska självständigt.

Jag vill också, herr talman, säga några ord till herr Ossbahr. Han kunde icke bestämt säga vilken fråga som var viktigast att granska, kostnadsramen eller organisationen. Jag kan så till vida ge honom rätt i fråga om svårigheten att bedöma vad som är viktigast, att man uppenbarligen här måste stå inför vissa bestämda lägen. Organisationsramen måste väl så till vida vara viktig, som de medel, som skola anslås, skola ändamålsenligt användas, men den ekonomiska ramen är ju den över alla andra stående, därför att man har att räkna med det faktiska förhållandet, att svenska riksdagen icke ger mera än ett visst belopp, och med det beloppet skall man organisera. Studerar man, herr Ossbahr och kammarens övriga ärade herrar ledamöter, svensk försvars-

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)
frågas historia, icke allenast detta århundrade utan även tidigare, skall man icke behöva vara så förvånad över partiernas ståndpunkter i dag till försvarsfrågan, som många tyckas vara.

Det är naturligtvis ett önskemål att få bort försvarsfrågan ur den politiska diskussionen, men jag kan icke tänka mig, att det skulle vara möjligt, så länge vi ha politiska partier och så länge vi ha olika åskådningar och olika intressen, som hävda sig egentemot varandra. Vad man emellertid kan vänta är det, att partierna söka bedöma varandra rättvist och rättfärdigt, och att man icke godtyckligt sliter loss detaljer, som få ett helt annat utseende, då de icke ses i sitt sammanhang.

Jag vill också säga, och i det stycket kanske jag kan helt ansluta mig till herr Ossbahr, att trygghetskänslan uppenbarligen måste spela en mycket stor och mycket betydande roll vid avvägningen av de åtgärder, vi vidtaga för att ha ett försvar. Trygghetskänslan är emellertid en sådan känsla, där man icke har något gripbart att taga fast uti. Den är subjektiv, och det är en farlig känsla strängt taget, om nämligen inflytelserika grupper missbruka den som underlag för att skapa en viss stämning. På denna punkt är det kanske lämpligt, att var och en tar sig en tankeställare, innan han oroar medborgarna och försöker inbilla dem, att man lever otryggt och icke har säkerhet vare sig för det ena eller det andra. Så långt kunna vi väl ändå gå varandra till mötes, att vi kunna komma överens om att ingen kan åstadkomma ett sådant läge i försvarshänseende eller i organisationshänseende, att någon med fog skulle kunna åberopa den absoluta tryggheten såsom ersättning för våra ansträngningar. Den är i själva verket mycket relativ.

Jag skulle närmast vilja åtminstone jämsides med detta framhålla betydelsen av stabilisering, stabilisering av de åtgärder, som nationen undan för undan vidtager för att upprätthålla ett försvar. Det är naturligtvis dessa väldiga stridigheter och motsättningar, orimliga krav och orimliga och psyko-logiska anspråk på människorna, som göra, att man har denna svaghet och denna osäkerhet, som ger sig uttryck i försvarsfrågans läge. Stabilisering är nog det, som man i första hand bör söka åstadkomma, och för att åstadkomma denna måste man avväga de bördor för landet, som man med ett rimligt avvägande och med tillgodoseende av andra samhällskrav anser sig böra ta på sig. Jag betraktar som sagt detta som det kanske för ögonblicket allra viktigaste.

Slutligen citerade herr Ossbahr ett anförande, som jag någon gång tidigare hållit här i kammaren. Jag förvånar mig verkligen icke alls över att jag yttrat mig på det sättet, därför att det är gunås varje människas lott att anklagas för att i ett visst läge ha bedömt fel. Här finns ingen, som kan resa sig upp, och säga, att jag har här lösenyckeln i min hand, jag har det riktiga ordet i fråga om den framtida utvecklingen. Vi ha då naturligtvis icke annat att göra än att säga, att ha vi bedömt läget fel, få vi stå vår risk. Vi kunna emellertid också bedöma läget fel, herr Ossbahr, om vi begå sådana överdrifter i våra beräkningar, att vi i avvaktan på en olycka, som kanhända icke kommer, trycka vårt folk till marken, ekonomiskt och socialt, och bara låta skräckkänslor eller starkt överdrivna farhågor bestämma vårt handlande, när det gäller angelägenheter av detta slag.

Herr Ossbahr: Jag begärde ordet, herr talman, allenast på den grund, att det föreföll mig, som om herr Törnkvist i Karlskrona hade den uppfattningen, att jag för min del icke kunde avgöra vilket som var det viktigaste, kostnadsramen eller försvarsbehovet. När jag berörde det problemet, var det min avsikt att göra det i form av en fråga till herr Törnkvist. För min del hyser

Ang. utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel. (Forts.)

jag ingen som helst tvekan. För mig är det försvarsbehovet och icke kostnadsramen, som är och förblir det avgörande.

Herr Holmström: Herr talman! Så länge herr Brädefors icke kan bestämt nämna, när och var en militär befälhavare i vårt land vid ledandet av övningar skulle ha använt dockor, skrudade i sovjetuniformer, stämplat jag detta hans tal som osanning. Herr Brädefors reagerade emot att jag kallade honom för en sovjetrepresentant här i kammaren, och han omtalade, att han var vald i Norrbotten. Han är vald av Sillénkommunisterna i Norrbotten, det veta vi. Men vi vet också, att han som sådan bara är en docka, en sådan där nickdocka, vars trådar leda till Sovjet, där man drar i dem. Men den dockan har man varit försiktig nog att icke kläda i sovjetuniform.

Herr Brädefors: Herr talman! Endast en replik, icke till den siste talaren, som polemiserade mot mig, ty hans anförande var av den art, att jag icke behöver bemöta det, utan till herr Kilbom.

Jag tror, att herr Kilbom har icke ännu kommit underfund med innehållet i sin egen motion i denna fråga till fjolårets riksdag, när han gör gällande, att innehållet i de motioner, som väcktes från kilbomspartiet och från kommunisterna, var precis likadant. När jag talade om att de också hade väckt en motion, vari de yrkade avslag på den militära huvudtiteln, så klargjorde jag vilken skillnad det var gentemot vår motion. Jag vill minnas, att den skillnaden klargjordes också här i kammaren i föl för herr Kilbom av herr Törnkvist i Karlskrona, när kilbomspartiet motionerat om slopande av alla militära utgifter men samtidigt föreslog, att de pengar, som sparades, skulle användas för utbetalning av de militära befattningshavarnas löner. Om jag icke minner mig, gjorde herr Törnkvist i Karlskrona den reflexionen, att utgifterna komma att gå till ungefär lika stora belopp. Den enda skillnaden blir, att enligt herr Kilboms förslag de militära befattningshavarna få sin lön utan arbete i stället för att de enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle få lön med hänsyn till sitt militära arbete. Den skillnaden skulle det bli, och jag tror, att till och med herr Kilbom borde förstå, att det är en betydande skillnad mellan det förslag, som vi framlagt, och det av honom framställda.

Herr Herou: Herr talman! Jag vill endast framhålla, att när herr Brädefors påstår sig upprepade gånger hava klargjort innehållet i vår motion vid fjolårets riksdag, har han gjort detta på ett sådant sätt, att jag måste säga, att han saknat möjlighet att kunna klargöra denna sak.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5, angående avlöning till personal vid staber och truppförband *Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 5 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att *m. fl.*

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

dels förklara, att de av riksdagen för budgetåret 1933/1934 godkända staterna för artilleristaben, vissa skolor och truppförband m. fl. skulle i oförändrat skick gälla under budgetåret 1934/1935;

dels ock fatta vissa därmed sammanhängande beslut.

Vidare hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 9 mars 1934 dagtecknad proposition, nr 255, föreslagit riksdagen, bland annat, att

dels förklara att den av riksdagen för budgetåret 1933/1934 godkända staten för generalitetet skulle i oförändrat skick gälla under budgetåret 1934/1935;

dels ock godkänna framlagda förslag till stater för arméfördelningsstaber, militärbefäl och inspektioner, generalstaben samt kommandatskapet i Boden, att gälla under budgetåret 1934/1935.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels de likalydande motionerna nr 24 inom första kammaren av herrar *Bergqvist* och *Sandström* samt nr 51 inom andra kammaren av herr *Meyerhöffer m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta, att de å staten för polispersonalen i Boden och å Karlsborg uppförda sex befattningarna såsom extra konstaplar i Boden med lön enligt av Kungl. Maj:t fastställd löneplan måtte upptagas såsom ordinarie konstapelsbeställningar;

dels ock de ävenledes likalydande motionerna nr 25 inom första kammaren och nr 52 inom andra kammaren, väckta av samma motionärer, vari föreslagits, att riksdagen ville besluta, att fästningspolispersonalen i Boden måtte vid bestridande av fortvakt under 24 timmar i oavbruten följd äga utfå ersättning av 2 kronor 70 öre för varje sålunda utförd fortvakt.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motioner, bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Vid denna punkt hade reservation utan angivet yrkande avgivits av herr *Bergqvist*.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Det finns på denna punkt en reservation, avgiven av herr Bergqvist. Han har själv i första kammaren framlagt två motioner och även i andra kammaren äro två motioner avgivna som gälla polispersonalen i Boden, vilken personal enligt 1925 års härordning försatts i en mycket försämrad ställning. Den ena frågan gäller uppförandet av extra polispersonal på ordinarie stat och den andra frågan avser en reglering av deras tjänstgöringsskyldighet. Det är ur statens synpunkt obetydliga frågor. De kunna icke vara uttryck för någon partipolitik, ty såsom medmotionärer finnas herrar Hage och O. W. Lövgren, och dem lurar man ju icke ut på några militära extraturer. Ur den synpunkten torde de snarare vara uttryck för den samling över partierna, man vill åstadkomma. Jag anser, att i bägge fallen finnas skäl för att bifalla de framlagda motionerna, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionerna nr 51 och 52 i andra kammaren.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Detta är icke någon politisk fråga. Den har icke heller i utskottet behandlats såsom någon politisk fråga, men att det är en fråga av en viss räckvidd, kanske vi få säga. Även om man måste med anledning av de framställningar, som här avgivits, erkänna, att dessa befatt-

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
ningshavare kunna få vänta en orimligt lång tid, innan de komma upp på ordinarie stat, är saken dock så pass komplicerad, att statsutskottet icke vågat sig på att tillstyrka bifall till motionen. Dels sammanhänger den med den allmänna olägenhet, som alla statstjänstemannagrupper för närvarande ha att dragas med, nämligen att få finna sig i en extra ordinarie befattningshavares osäkra ställning för lång tid framåt — det är emellertid en sak, som man givetvis icke kan knäcka för varje särskilt fall — dels förefaller det mig vara ganska märkligt, om man i en personalgrupp på 30 personer icke skulle ha någon rekryterings- eller extra personal. Utskottet har sålunda, bland annat, av dessa skäl icke ansett sig kunna taga initiativ i saken, utan det torde få bero på framtida framställningar rörande polispersonalens framtida ställning, som väl, antar jag, inom rimlig tid borde kunna komma fram.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som inefattades i de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 6, angående avlöning till personal å övergångsstat vid armén.

Ang. avlöning till personal å övergångsstat vid armén.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 6 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att minska ordinarie förslagsanslaget till avlöning till personal å övergångsstat vid armén, nu 4,390,000 kronor, med 570,000 kronor till 3,820,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion, nr 410, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att lön till militär på övergångsstat skulle beräknas efter A-ort och att intet dyrtidstillägg skulle utgå på dessa löner.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Punkten föredrogs. Ordet begärdes därvid av

Herr *Spångberg*, som anförde: Herr talman! Jag skall icke på denna punkt taga upp militärfrågorna till någon principbehandling. Jag har varit i tillfälle att förut framhålla mitt partis synpunkter, och det har gjorts även under denna debatt. Vi anse alltså militärväsendet såsom den härskande klassens främsta instrument mot de undertryckta klasserna, och det finns icke någon anledning för arbetarklassen att visa någon försvarsvilja, förrän den erhållit makten och genomfört socialismen.

Jag har begärt ordet närmast i anledning av det anslagskrav på 3,820,000 kronor, som från regeringens sida begärts för avlöning till officerare på övergångsstat. Det är mycket betecknande huru olika medborgargrupper behandlas på olika sätt i samhället. Det kan vara på sin plats, att i detta sammanhang ge ett par exempel därpå. En nödhjälpsarbetare, som sliter dag efter dag, får ofta nöja sig med en avlöning på omkring 50 å 100 kronor i månaden, en åldring, som arbetat hela sitt liv, får vid 67 års ålder en pension på omkring 10 högst 20 kronor i månaden, men en officer på övergångsstat i fjärde lönegraden får en ersättning av 725 kronor i månaden, på vilket belopp utgår efter nuvarande grunder ett dyrtidstillägg på 8 %. Det är en ypperlig arbetslöshetshjälp — det måste man säga — en arbetslöshetshjälp, som utgår

Ang. avlöning till personal å övergångsstat vid armén. (Forts.)
till officerarna, även sedan dessa mot lön skaffat sig annan anställning, vilket i många fall är händelsen. Det sägs nu, att riksdagen icke kan komma ifrån att utbetala lön åt dessa officerare på övergångsstat. Riksdagen skulle sålunda ha att dragas med en slags arvssynd därvidlag. Vi ha emellertid föreslagit i den motion, som är väckt, att lönen till dessa officerare skulle beräknas endast efter lön å billigaste ort, och att det icke skulle utgå något dyrtidstillägg på denna lön.

Utskottet säger, att man icke funnit anledning att bifalla vår motion, lika litet som man funnit anledning att vid två tidigare tillfällen bifalla en liknande. Det förhåller sig emellertid ändå på det sättet, att utskottet även från sina utgångspunkter borde ha anledning att bifalla motionen, därför att det är väl ganska orimligt, att en arbetsbefriad officer skall erhålla en lön, som i vissa fall överstiger den lön, han skulle erhålla, om han vore i tjänstgöring. Det finns väl ingen rimlig anledning för riksdagen att betala dessa officerare mera än de skulle fått, om de varit förlagda på billigaste dyrtid i landet. Vi hava därför föreslagit, att deras löner skola beräknas efter A-ort, och att icke något dyrtidstillägg skall utgå på lönen i fråga. Jag måste säga att även de som ser frågan ur statsfinansiell synpunkt måste medgiva att det är ett fullt berättigat krav, som därvidlag framställes. Ett bifall till motionen skulle medföra en löneminskning av omkring 12 % för dessa officerare. Jag menar, att varje 100,000-tals kronor, som kunna sparas, böra också sparas och användas till nyttiga ändamål, till de grupper, som ha för litet, till arbetslösa och till pensionärer. Ett bifall till vår motion skulle innebära en besparing av över en halv miljon kronor, och en arbetsbefriad officer skulle ändå komma att erhålla en lön, som uppgår till vad 3 å 4 lägre statstjänstemän ha per år, när de arbeta varje dag. Det förslag, som regeringen här framlagt, är orimligt, och det är orimligt att bibehålla denna oriktiga, av riksdagen tidigare intagna ställning, och det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till den motion, som min partikamrat i kammaren Andersson i Stockholm väckt.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav först propositioner beträffande motionen II: 410, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan om avslag å berörda motion, dels ock på bifall till motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets i punkten 6 av utskottets förevarande utlåtande nr 4 gjorda hemställan om avslag å motionen II: 410, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda motion.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sin platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan om avslag å ifrågavarande motion.

Vidare blev på herr talmannens dära givna proposition utskottets hemställan i övrigt av kammaren bifallen.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8, angående arméns reservstater.

*Ang. arméns
reservstater.*

Under punkten 9 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels förklara, att de av riksdagen för budgetåret 1933/1934 godkända staterna för officerare och underofficerare å reservstat vid armén samt för färtläkarkårens reservstat skulle i oförändrat skick gälla för budgetåret 1934/1935, dels medgiva, att personal, som med rätt till pension under budgetåret 1934/1935 avginge från arméns reservstater, finge under sin återstående livstid uppbära pension av statsmedel med de i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 289) angivna belopp, dels ock minska ordinarie förslagsanslaget till arméns reservstater, nu 600,000 kronor, med 20,000 kronor till 580,000 kronor.

Uti två likalydande motioner, nr 110 inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och nr 221 inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.* hade, bland annat, föreslagits, att riksdagen måtte fatta beslut av innebörd, att uppsättandet av den år 1925 beslutade reservstaten för armén skulle påbörjas enligt ett av chefen för generalstaben i skrivelse den 20 december 1933 avgivet förslag och att förevarande anslag fördenskull måtte ökas från av Kungl. Maj:t föreslaget belopp, 580,000 kronor, med 47,130 kronor till 627,130 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å ovanberörda motioner, i vad de avsåge anslaget till arméns reservstater,

a) förklara, att — — — lika med Kungl. Maj:t — — — för budgetåret 1934/1935;

b) medgiva, att — — — angivna belopp; och

c) minska ordinarie förslagsanslaget till arméns reservstater, nu 600,000 kronor, med 20,000 kronor till 580,000 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Bergqvist, N. J. Martin Svensson, Borell, Bagge, Holmgren, Persson* i Fritorp och *Aronson* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till ovanberörda motioner, i vad de avsåge anslaget till arméns reservstater,

a) förklara, att — — — för budgetåret 1934/1935;

b) medgiva, att — — — angivna belopp; och

c) öka ordinarie förslagsanslaget till arméns reservstater, nu 600,000 kronor med 27,000 kronor till 627,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! 1925 års riksdag beslöt uppsättande av reservstater, men vid genomförandet av beslutet tillsattes inga av dessa befattningshavare, och de ha alltså icke blivit tillsatta. Anledningen härtill är uppenbarligen den, att man på övergångsstat har en övertalig personal. Reservstaternas betydelse för fyllande av mobiliseringsbehovet är alldeles särskilt starkt framträdande, när man besinnar, att de fastställda kadrenna i 1925 års beslut tilltagits så knapp, att de nätt och jämnt motsvara det nödvändiga behovet i fredstid. I den mån, officerare på övergångsstat, i synnerhet i högre grader, avgå, blir bristen på befattningshavare ännu mer framträdande.

Ang. arméns reservstater. (Forts.)

Chefen för generalstaben har redan år 1929 gjort en framställning om att få uppsätta reservstater, och i en skrivelse av den 20 december förra året framhåller han med skärpa nödvändigheten av att man uppsätter sådana reservstater och att början därmed skall göras under budgetåret 1934/1935. Nu lär generalstabschefen ha i dagarna avgivit en ny framställning i ärendet. Vådorna av att man icke uppsatt reservstater ha nyss i herr Lindmans första anförande framhållits, och jag skall därför icke uppehålla mig vid dem utan endast framhålla, att kostnaderna för detta ur arméns synpunkt så viktiga förslag kommer att uppgå till 47,000 kronor.

Herr talman, jag skall be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det är riktigt, såsom herr Holmgren framhöll, att anledningen till att de år 1925 beslutade reservstatsorganisationerna ännu icke börjat organiseras har varit tillgången till personal på övergångsstat. Denna personal avsåg man ju att kunna tillföra reserven, och följaktligen kunde man utan risk för försvaret skjuta på de beslutade reservstaternas organisering. De framställningar, som gjorts senare, tyda på att vederbörande ansvariga myndigheter nu känt sig osäkra på om man längre kan uppskjuta uppsättandet av dessa organisationer. Emellertid har ju statsrådet i årets framställning ansett, att ännu torde icke föreligga något oundgängligt behov av att börja organisera dessa reservstater. Under sådana förhållanden har statsutskottet ansett sig icke handla oriktigt, om det följde statsrådets uppfattning och avvaktade ytterligare någon tid — och detta så mycket mera, som ju försvarskommissionen väl säkerligen kommer att taga itu även med den frågan — och läget för närvarande icke torde tyda på att det behöver dröja så värst lång tid, innan ett konkret förslag kan föreligga.

Det förefaller mig, herr talman, därför, som om framställningen, även om den icke kostar så mycket, dock icke är av den tvingande karaktär, att riksdagen har anledning att frånga Kungl. Maj:ts förslag. Dess materiella betydelse för krigsberedskapen, som framhållits i de framställningar, som gjorts, vill jag i ingen grad förringa. Dock torde man väl ha anledning att inför dessa förklaringar säga, att farorna icke äro så överhängande och icke heller av den beskaffenhet eller i den grad närliggande, att de tvinga till ett beslut, som går emot Kungl. Maj:ts förslag, som ju är sakligt grundat. Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ossbahr**: Herr Törnkvist i Karlskrona framhöll, att anledningen till utskottets avvisande hållning till förslaget om påbörjande av uppsättandet av reservstater skulle bero därpå, att behovet för närvarande icke vore oundgängligt, och att man kanske kunde avvakta försvarskommissionens resultat. Jag vill då i det hänseendet erinra om den skrivelse, som generalstabschefen avlät den 20 december nästlidet år, och däri han framhöll, att innan den 1 januari 1941 föreligger ett behov av personal på reservstat av icke mindre än 130 officersbeställningar. Generalstabschefen framhåller, att man icke gärna heller kan vänta med att påbörja uppsättandet av reservstater till exempelvis år 1937, enär man då skulle vara nödsakad att per år fylla så många befattningar på reservstaterna, att detta faktiskt icke skulle vara genomförbart. Generalstabschefen framhåller vidare, att om man nu påbörjade denna åtgärd, skulle man per år behöva besätta ungefär 19 befattningar, men att, därest man dröjer till år 1937, det skulle gälla icke mindre än 32 officersbeställningar om året, vilket generalstabschefen för sin del icke anser vara i praktiken realiserbart.

Det gäller här, å ena sidan, en mycket obetydlig kostnad, såsom herr Holm-

Ang. arméns reservstater. (Forts.)

gren framhållit, men det gäller, å andra sidan, en åtgärd, som ur krigsberedskapssynpunkt är synnerligen betydelsefull och viktig. Jag tror mig veta, att från generalstabschefens sida just denna synpunkt om åtgärdens betydelse för krigsberedskapen med skärpa framhållits de sista dagarna, och detta framgår också bland annat av generalstabschefens skrivelse den 9 april. När man på alla möjliga andra områden försvagat vår krigsberedskap, förefaller det mig, att, då man på detta sätt skulle kunna vidtaga en ganska betydelsefull åtgärd för en synnerligen obetydlig kostnad, man icke heller borde underlåta detta. Jag föreställer mig, att Kungl. Maj:t i själva verket skulle finna det ganska svårt att i nuvarande läge verkligen med skärpa vända sig mot de framställningar, som i detta hänseende gjorts från de militära myndigheternas sida, främst från generalstabschefen, och jag ber därför, herr talman, att få biträda det av herr Holmgren framställda yrkandet.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 9—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15, angående undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser. *Ang. undervisnings- och gymnastikmateriel m. m.*

Kungl. Maj:t hade uti punkten 19 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser, nu 319,300 kronor, med 265,700 kronor till 585,000 kronor.

Uti de under punkten 8 härövan omnämda, likalydande motionerna I: 110 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och II: 221 av herr *Lindman m. fl.* hade, bland annat, föreslagits, att riksdagen måtte besluta att öka undervisningsanslaget, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, med 195,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 110 och II: 221, i vad de avsåge undervisningsanslaget, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av *samma reservanter* som de under punkten 8 antecknade, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till ovanberörda motioner, i vad de avsåge förevarande anslag, öka detta anslag, nu 319,300 kronor, med 460,700 kronor till 780,000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Jag anser mig böra framhålla betydelsen av att skolor och utbildningskurser redan under det kommande budgetåret komma att i hela sin omfattning anordnas. De inskränkningar i detta hänseende,

Ang. undervisnings- och gymnastikmateriel m. m. (Forts.)

som gjordes, bland annat, av föregående års riksdag, ha visat sig vara av ganska destruktiv betydelse för officersutbildningen. Chefen för generalstaben har också hemställt om att för dessa utbildningskurser få ett anslag på 430,000 kronor, och detta belopp ha vi, reservanter, funnit för ändamålet erforderligt. I all synnerhet betydelsefull ha vi funnit möjligheten att därigenom kunna ordna infanteriofficersskolor under kommande budgetår. Herr talman, med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Kungl. Maj:ts framställning på denna punkt innebär ett bifall till myndigheternas hemställan med undantag för ett anslag på 90,000 kronor, som skulle utgå till infanteriofficersskolor, och ett anslag på 50,000 kronor till undervisningen vid gymnastiska centralinstitutet. Anslaget i år innebär en ökning från föregående år med 135,000 kronor. Även på denna punkt har statsutskottet ansett sig böra följa Kungl. Maj:ts förslag, och jag yrkar bifall till detsamma.

Herr **Lithander**: Herr talman! Jag ber att i denna punkt få instämma med kommandör Holmgren. Det är emellertid en detalj, på vilken jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet och beträffande vilken jag skulle vilja göra en hemställan till regeringen, när det gäller dess behandling av denna fråga.

Det framgår av handlingarna, att behovet av reservbefäl är synnerligen stort, icke minst i betraktande av att i fråga om de på övergångsstat stående har en stark minskning ägt rum. Därför är det av synnerlig vikt, att det reservbefäl, vi ha, får den övning, som är nödvändig, för att det skall kunna fylla sin uppgift. Hos reservbefälet över stat finns det ett levande intresse för att fylla de uppgifter, som komma att föreläggas det, men härför äro övningar nödvändiga. Det har undersökts, att intresse härvidlag finns. Det gjordes i december månad förra året, då det ifrågasattes en kurs, till vilken anmälningar skulle ingå före den 10 januari i år. Kostnaderna ha beräknats till 350,000 kronor, och 154 anmälningar ha ingått. I slutet av januari månad gav generalstabschefen sitt tillstyrkande till att dessa övningar skulle anordnas och gjorde hemställan därom hos regeringen, men ännu har, såvitt man kan se av handlingarna, regeringen icke fattat ståndpunkt i denna fråga. Det är emellertid av stor betydelse, att de personer, som för dessa övningar måste lämna sin enskilda anställning, i något så när god tid få vetskap om hur regeringen ställer sig till denna sak, om några övningsanslag kunna beviljas eller icke. Det är för många av dem en ekonomisk fråga, och det gäller för dem att träffa anordningar av olika slag. Det är därför icke mer än rimligt och riktigt, att när försvarsviljan finnes och tar denna form, man då åtminstone försöker göra det lättare för dem genom att i ett tidigt skede låta dem få vetskap om läget i denna fråga.

Herr talman, jag har velat, när denna fråga är före, göra en hemställan till regeringen att snarast möjligt låta vederbörande få besked om huruvida dessa reservofficersövningar komma att äga rum eller icke. För försvarets vidkommande är det av stor betydelse, att de få äga rum.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner på de yrkanden, som under överläggningen förekommit; och blev utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 16—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19, angående frivilliga skytteväsendets befrämjande.

*Ang. frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.*

Kungl. Maj:t hade uti punkten 23 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under första halvåret 1934 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma tid vore bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels de likalydande motionerna nr 30 inom första kammaren av herr *Elof B. Andersson m. fl.* och nr 60 inom andra kammaren av herr *Nilsson i Hörby m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1934/1935 under fjärde huvudtiteln anvisa ett anslag av 95,625 kronor;

dels ock de ävenledes likalydande motionerna nr 78 inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och nr 224 inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen ville besluta att för det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1934/1935 anvisa ett anslag under fjärde huvudtiteln av 280,875 kronor samt att Kungl. Maj:t måtte medgivas rätt att utav reserverade medel å skytteanslaget under budgetåret 1934/1935 disponera medel för utbetalande av dyrtidstillägg åt sekreteraren och övriga biträden å skytteförbundens överstyrelses expedition enligt de grunder, som komme att för sagda budgetår fastställas för dyrtidstillägg till andra befattningshavare i statens tjänst.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionerna I: 30 och II: 60 samt med avslag å motionerna I: 78 och II: 224, i vad dessa avsåge beviljande av högre anslag, till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 95,625 kronor; samt

b) medgiva, att till den — — — lika med Kungl. Maj:t — — — i statens tjänst.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits

dels av herrar *Lindblad*, förste vice talmannen *Olsson*, *Johan Nilsson i Malmö*, *Oscar Olsson*, *Sandén*, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Höör, *Ward* och *Högström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå de i ämnet väckta motionerna; och

b) i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att — — — i statens tjänst;

dels ock av *samma reservanter* som de under punkten 8 antecknade, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionerna I: 78 och II: 224 samt i anledning av motionerna I: 30 och II: 60 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 280,875 kronor; och

b) medgiva, att — — — i statens tjänst.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Det är icke gott att kunna komma med några nya argument i en fråga, som blöts och stötts under så många år, som fallet är med anslaget till den frivilliga skytterörelsen. Jag begärde och fick

Ang. frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)

emellertid härom dagen från skytteförbundens överstyrelse en uppgift, som jag mottog med stor förvåning och gärna skulle vilja giva kammaren del av.

Vid riksskyttetävlingen 1930 deltog i högsta klassen icke mindre än 1,802 skyttar, och prisernas antal var 615. Det lägsta poängtal, som berättigade till pris, var 93 och det högsta poängtalet 100 eller det högsta, som är möjligt att uppnå. Detta resultat innebär, att 615 skyttar av 1,802 sköto minst 93 poäng av 100 möjliga. Det är ju ett fenomenalt resultat. Nog borde väl vi alla här i kammaren ändå förstå, att en sammanslutning av världens kanske främsta skyttar måste vara en värdefull tillgång för vårt försvar och en sammanslutning, som är väl värd att få uppmuntran från statsmakternas sida. Statsmakterna ha också synbarligen velat ge en sådan uppmuntran till denna sammanslutning, eftersom utskottsmajoriteten kommit med förslag om ett belopp som stöd åt denna verksamhet. Men när nu befinnes, att det av statsutskottets majoritet här föreslagna beloppet icke är tillräckligt för att förhindra, att en del förut livskraftiga föreningar under det kommande budgetåret måste upphöra med sin verksamhet, ha vi reservanter icke tvekat att göra ett yrkande om ett anslag av den storlek, som skytteförbundens överstyrelse har ansett vara nödvändigt för att kunna rädda dessa föreningar till livet. Det beloppet skulle vara 280,875 kronor.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den reservation i denna punkt, som jag i utskottet biträtt.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Den föregående ärade talaren började sitt anförande med att erinra om att denna fråga under en lång följd av år varit föremål för diskussion i kammaren och att det sålunda icke var möjligt att här avvinna densamma några nya synpunkter. Jag gillar till fullo detta omdöme och skall heller icke ge mig in på någon längre utläggning av frågan. Jag har emellertid begärt ordet för att här ställa ett yrkande om bifall till en annan reservation i denna punkt av utskottsutlåtandet än den, till vilken den föregående ärade talaren yrkade bifall.

Jag vill först fästa uppmärksamheten därå, att anslaget till skytterörelsen tidigare utgick med en halv miljon kronor per år. Det nedsattes sedermera till 470,000 kronor. Vid 1932 års riksdag fastställdes anslaget för det budgetår, som man då behandlade, alltså budgetåret 1932/1933, till 280,875 kronor, och vid 1933 års riksdag bestämdes anslaget till 82,900 kronor. Utskottets förslag innebär nu, att anslaget skulle fixeras till 95,625 kronor, medan den reservation, till vilken herr Holmgren nyss yrkade bifall, innefattar ett anslag på 280,875 kronor. Kammarens ledamöter erinra sig säkerligen, att denna fråga i de allra flesta fall under de senaste åren avgjorts vid gemensam votering, och förra året var den majoritet, som fastställde detta belopp av 82,900 kronor, varom jag nyss talade, synnerligen knapp. Kammarens ledamöter observera kanske också det märkliga förhållandet, att bakom statsutskottets nu föreliggande utlåtande stå allenast 6 av utskottets 24 ledamöter. 11 ledamöter, till vilka jag hör, ha i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag yrkat, att intet anslag för detta ändamål skulle utgå utan att det allenast skulle medgivas, att av befintliga reservationer dyrtidstillägg för första halvåret 1934 skulle utgå till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen. 7 ledamöter, bland dem herr Holmgren, yrka på ett anslag av 280,875 kronor, varom jag nyss erinrat. Det blir alltså endast 6 ledamöter kvar, vilka stå för utskottets hemställan. Det visar ju, att frågan är ganska ömtålig, om

Ang. frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)

jag så får säga, ur deras synpunkt, som önska ett anslag för detta ändamål. Det är därför, som jag med viss förvåning erfor, att herr Holmgren i alla fall tog mod till sig och yrkade bifall till det högsta beloppet. Det heter emellertid, att den, som gapar efter mycket, mister ofta hela stycket. Jag skall emellertid icke gå in på någon vidare utläggning av hela detta spörsmål. Jag vill endast säga, att jag betraktar skytteföreningarna och deras verksamhet som vilken som helst annan föreningsverksamhet inom landet, och då få givetvis de, som tillhöra rörelsen och organisationen, med sina bidrag bära upp den samma.

Jag ber sålunda, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid denna punkt av herr Lindblad m. fl. fogade reservationen.

Herr Jeppsson: Herr talman! Frågan om anslag till skytteväsendet från statens sida har varit föremål för så ingående debatter under många år, att jag knappast tror, att det går att leta fram några nya synpunkter att lägga på denna fråga. Jag skall därför icke heller ge mig in i något längre resonnement angående det berättigade eller icke berättigade i att från statens sida bevilja anslag till skytteväsendet. Jag skall bara be att med några ord få motivera, varför vi här, vilka, såsom herr Eriksson i Stockholm upplyste om, stå bakom utskottets förslag, anse, att anslag till skytteväsendet bör utgå för nästkommande budgetår.

Jag kan i det avseendet anföra samma synpunkter, som min ärade bankkamrat, herr Holmgren, framhöll i fråga om skytterörelsens betydelse för försvarsväsendet. Det förefaller mig, som om alla de, som anse, att vi behöva ha ett försvar, och som icke vilja lägga vårt land försvarslöst, måste ha mycket svårt att motivera ett avslag på begäran om anslag till skytteväsendet. Det torde väl ändå stå tämligen klart för var och en, som har förmåga att sunt tänka och bedöma saker och ting, att skytteväsendet dock måste ha en viss betydelse i fråga om stärkandet av vårt lands försvarskrafter. Det relativt lilla anslag, som utskottet förordar, nämligen 95,625 kronor, är ganska litet i förhållande till det anslag, som under många år utgått till skytterörelsen, men vi, som stå bakom detta utskottets förslag, ha en känsla av att man måste taga hänsyn till det svåra statsfinansiella läget, som ju åberopas som motiv för alla möjliga besparingar, och ha därför ansett oss böra inför detta svåra statsfinansiella läge även göra besparingar i fråga om anslaget till skytteväsendet. Vi ha då stannat för det förut nämnda beloppet, som ju icke räcker till stort mer än de nödvändiga organisationskostnaderna och ett knapphändigt underhåll av befintliga med bidrag av statsmedel anlagda skjutbanor. Emellertid ha vi ansett, att det skulle ha värde för skytterörelsens framtida bestånd att få detta anslag, trots att det icke är så stort tilltaget.

Herr talman! Jag ber att med dessa få ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Thorell: Herr talman! Då jag som gammal skytteföreningsordförande nu ber att något få taga kammarens tid i anspråk, är det icke för att polemisera mot de föregående ärade talarna utan mera för att framhålla, hur vi se den här saken i de små skytteföreningarna ute på den svenska landsbygden.

När försvarsministern vid ett tillfälle den 22 maj 1933 yttrade sig synnerligen vänligt om den svenska landstorms-rörelsen, var det icke utan att vi däri sågo ett tecken, att det från det hållet hade blivit en viss förståelse, som tidigare icke förekommit. Då landstorms-rörelsen och skytterörelsen äro synnerligen nära besläktade, hoppades vi att detta år från försvarsministern få se

Ang. frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)

ett påtagligt resultat av detta nyvaknade intresse för vår brodersrörelse och att detta skulle komma fram på det sättet, att det även skulle komma att gälla oss, d. v. s. våra skytteföreningar. Emellertid har försvarsministern sagt, att han av statsfinansiella skäl icke velat tillstyrka ett anslag i år. Man har ändå kommit rätt så långt på det hållet, då man nu icke längre har andra skäl för att avstyrka ett sådant här anslag än de rent statsfinansiella. Det har något tidigare från samma håll framhållits alla möjliga skäl, som jag här icke behöver återupprepa men som jag förmodar, att de, som framfört dem tidigare, nu anse vara ohållbara.

Emellertid vill jag instämma i herr Jeppssons tankegång, när han yttrade, att då vi nu överhuvud skola hava ett försvar, då nu även socialdemokraterna hava gått in för, att vi skola hava ett sådant, och det bara borde gälla frågan, hur det skall ordnas, så är det mycket underligt, att i fråga om denna gren, som faktiskt innebär det billigaste sättet att tillgodose försvarsväsendet, det icke visas någon som helst förståelse för behövligheten av ett anslag från detta håll.

Herr Lindman sade i sitt första anförande i dag, att det är de små skytteföreningarna, som äro allra mest i behov av anslag. Jag är verkligen glad, att min partichef på det sättet satt sig in i ställningen ute på den svenska landsbygden. Jag fick för några dagar sedan från skytteförbundens överbstyrelse en skrivelse, vari det med allra största beklagande konstaterades, att en hel del små skytteföreningar ute på den svenska landsbygden redan på grund av bristande medel äro nedlagda och att en hel del stå i den ställningen, att de småningom måste följa exemplet. Det beklagliga är, att vi i vår förening äro i precis samma ställning. Den bildades för 33 år sedan, och den har uppehållit sin verksamhet hela tiden. Det har gjorts stora offer av de enskilda skyttarna, och det har gjorts stora offer av intresserade i denna trakt för att rörelsen skulle kunna uppehållas.

Man har talat om demokrati så många gånger både här i kammaren och ute i landet. Om man överhuvud taget någonstades skall kunna tala om demokrati, är det i samband med denna rörelse. Om det överhuvud taget någonstades förefinnes jämlikhet mellan unga män efter sedan de ha lämnat skoloraldern, torde den väl i hög grad befinna sig i denna rörelse. Jag har varit med många, många gånger vid våra fältskjutningar och våra tävlingar, då jag sett direktörer för stora verk, ingenjörer och många andra i framskjuten ställning ligga sida vid sida med arbetare från det ena eller andra verket eller yrket; och det har icke varit frågan om vare sig titlar eller vem som haft den ena eller den andra ställningen i samhället, utan det har varit frågan om, vem som varit den bästa skytten. Jag tror, att även ur den synpunkten har denna rörelse sin stora betydelse. I vår förening hava vi under många år haft en banvakt, socialdemokrat, till ordförande. Han är för närvarande min vice ordförande. Jag kan nästan säga, att han är den, som har gjort den största insatsen för denna rörelse på grund av att jag av bristande tid många gånger nödgats vara frånvarande. Skyttarna utgöras till stor del av unga lantbruksarbetare och bondesöner, som av sina små tillgångar offrat 5, 6 kanske 10 gånger så mycket som den svenska staten anslagit till detta ändamål. Och, som sagt, enskilda personer hava offrat jämförelsevis stora belopp.

Nu se vi icke någon möjlighet att uppehålla det hela längre. Det är ganska egendomligt, att här från socialdemokratiskt håll kan resas motstånd mot detta anslag, då de ändå nu lämnat sin förut negativa inställning till det svenska försvaret. Det är väl ändå av ytterligt stor betydelse, att pojkarna, redan när de rycka in som 20-åringar i militärtjänstgöring, äro goda skyttar, och det är av ännu större betydelse, att när de lämna militärtjänstgöringen och

Ang. frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)

ställa sitt gevär på dess plats i kasernen och icke taga i det förrän den gången, då det är så olyckligt att det blir krigsmobilisering, de i stället uppehålla skjutskickligheten tills de uppnå landstormsåldern, och under denna tid också och kanske långt efter den.

Jag vädjar till kammarens ledamöter från ett stort antal och överhuvud taget hela landets skyttar att behjärta det läge, som denna rörelse för närvarande befinner sig i.

Jag ber, herr talman, att få sluta detta anförande med att yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Lithander: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Eriksson i Stockholm gjorde gällande, att han betraktade denna rörelse som varje annan och att den borde uppehållas med föreningsavgifter. Det är sant, att i de flesta fall är detta betraktelsesätt riktigt, men då är verksamheten av helt annan art. I detta fall torde man dock kunna säga, att skytteföreningarna mera än några andra föreningar verka i riksgagnande syfte. Man kan icke jämföra dem med vilken annan förening som helst. Jag vill säga, att då man talar så mycket om att spara med statens medel torde det väl knappast finnas något område eller finnes det i varje fall mycket få områden, där ett statens bidrag till en verksamhet utnyttjas så fullt och helt ekonomiskt för staten som fallet är inom skytteverksamheten. Jag är av den meningen, att man kastar bort möjligheterna att tillföra försvaret värdefulla krafter och övningar genom att man uraktlåter att lämna behövliga medel.

Det har sagts här redan, hur verkligt demokratisk denna rörelse är. Om man i någon hithörande fråga skulle kunna lyckas att komma till det, som i denna debatts början framhölls såsom önskvärt, nämligen att man skulle få en försvarsfråga över partierna, borde det vara i fråga om skytterörelsen. Väl vore, om man med denna fråga såsom inkörsväg skulle kunna komma fram till, att vi verkligen en gång för alla finge försvaret avskrivet från de olika partiernas program så att alla skulle kunna gå fram enhälligt i vad som gällde att värna riket utåt. Givet är att uti detta hänseende den nu föreliggande frågan har en mycket stor betydelse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Jag vill bara säga några få ord i anslutning till de anföranden, som här hållits av de två senaste talarna. De hava huvudsakligen uppehållit sig vid, att skytterörelsen och skytteföreningarnas verksamhet måste betraktas såsom synnerligen värdefull i försvarets tjänst. När vi diskuterade spörsmålet inom vederbörande utskottsavdelning, var det emellertid en av de ledamöter, som nu står för utskottets hemställan, som ansåg, att felet med anslaget är, att det kommit under oriktig huvudtitel, enär det här icke gällde försvarsfrågan utan närmast en fråga av samma art som idrottsverksamheten, och att den därför borde höra hemma under åttonde huvudtiteln. Jag lämnar emellertid hela resonemanget utanför, därför att vi kunna, förmodar jag, icke övertyga varandra. Men jag har velat anföras detta för att visa, att det synes råda delade meningar om huruvida skytterörelsen är att betrakta såsom en försvarsfråga eller såsom en annan fråga.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Holmström: Herr talman! Jag har vid åtskilliga tillfällen i denna fråga här i kammaren reagerat mot det påståendet, som nyss omnämndes av

Ang. frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)

herr Eriksson i Stockholm, nämligen att skytterörelsen icke skulle vara någon försvarsfråga. Jag har därvid sökt framhålla, att skytterörelsen spelar en utomordentligt stor roll för försvaret. Jag har pekat på, hur man under världskriget kom att inse nödvändigheten av att bakom fronten utbilda särskilda prickskyttar, och att dessa spelade en mycket stor roll under hela världskriget, och att man sedan i de olika länderna fortsatt med denna utbildning. Jag skall också be att få tala om, att man särskilt i ett land nyligen organiserat en sådan utbildning av prickskyttar. Det gäller ett land med modern och nyskapad armé, nämligen den armé, som för åtskilliga i kammaren kan hava ett visst intresse: den röda armén. I Ryssland har man nämligen gått in för en sådan utbildning av prickskyttar. Jag skall be att få läsa upp några ord ur den nya ryska skjutinstruktionen. Det blir icke långt, herr talman! Där finnes om utbildningen av prickskyttar ett särskilt kapitel. Det står: »Till denna utbildning uttagas bland de bästa skyttarna 60 man per infanteriregemente och 20 man per kavalleriregemente. Skjutningen utföres med infanteriets vanliga gevär med eller utan kikarsikte. All prickskjutning utföres utan påsatt bajonett. För varje vapen föres skottlista. En del övningar utföras i gasskyddsdräkt och gasmask, en del i 'maskeringskläder'. Spårlyusammunition och patroner med pansarbrytande kulor komma i vissa fall till användning. Skjutinstruktionen framhåller betydelsen av att för påvisande av kikarsiktets fördelar övningar äga rum även i dålig belysning.»

Beträffande den taktiska användningen av dessa prickskyttar säges det: »Prickskyttarnas uppgifter i en modern strid äro följande:

nedskjutande av befälhavare och deras stabs- och sambandspersonal, nedhållande av väl maskerade eldvapen samt förblindande av fiendens pansarfordon.

Prickskyttarna uppträda i regel parvis, varvid den ene tjänstgör såsom skytt och den andre, utrustad med kikare, såsom eldobservatör.

Prickskytt avgiver eld med vanligt sikte på avstånd upp till 600 meter och med kikarsikte upp till 800 meter.

Prickskyttarna finna sin förnämsta användning under försvarsstrid, återtag och strid med fientliga pansarfordon och flygplan. Vid beskjutning av pansarbilar och stridsvagnar är strävan att genom observationsspringorna åtkomma fordonets besättning. Vid eld mot flygplan riktas denna mot flygplanets vitala delar.»

Även i detta land har man sålunda mitt under fredstid kommit underfund med dessa prickskyttars utomordentliga betydelse för försvaret.

Nu är det ju så i vårt land, att de värnpliktigas utbildningstid är mycket kort. Den kan icke medgiva en sådan intensiv utbildning av prickskyttar. Just därför att vi hava så kort utbildningstid för de värnpliktiga, är det så mycket viktigare, att vi på annat sätt skaffa en skjutfärdighet hos vissa grupper av våra värnpliktiga. Vi få vara tacksamma för att dessa låta utbilda sig och underhålla sin skjutfärdighet i de frivilliga skytteföreningarna.

Jag har, herr talman, velat anföra detta just med anledning av herr Erikssons i Stockholm påpekande att det från visst håll göres gällande, att det här icke skulle vara någon försvarssak.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Endast några få ord. När här talas om skytterörelsens betydelse, tror jag icke, att vi här kunna övertyga varandra om den saken.

Jag begärde ordet för att säga, att de, som överhuvud skola värna om skytterörelsen, för att vi skola få något anslag alls, böra samla sig på utskottets

Ang. frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)

förslag. Ty jag menar, att det är det enda möjliga sättet att få något anslag till skytterörelsen.

Jag tycker icke, att det är anledning att nu diskutera, om det skall ligga på fjärde eller åttonde huvudtiteln. Jag har i varje fall den uppfattningen angående denna rörelse, att den varit och är en försvarsrörelse och att den kommer att bli en sådan. Jag menar, att den är av betydelse för vårt försvar. Under sådana förhållanden tycker jag icke, att vi nu böra taga upp någon diskussion, huruvida det skall ligga på den ena eller andra huvudtiteln.

Jag tror alltså, att de, som vilja hava ett anslag böra samla sig kring utskottsförslaget. Det ber jag, herr talman, att få yrka bifall till.

Herr *Petersson* i Broaryd instämde häruti.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen samt 3:o bifall till den reservation, som vid punkten avgivits av herrar Bergqvist m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Eriksson i Stockholm, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade emellertid herr Eriksson i Stockholm votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 19 i statsutskottets utlåtande nr 4 antager den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Lindman, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgavos 90 ja och 113 nej, varjämte 7 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså till kontraposition antagit den av herr Lindblad m. fl. avgivna vid punkten fogade reservationen. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande proposition för huvudvoteringen nu uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i punkten 19 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Ang. frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Jämväl nu åskade herr Lindman rösträkning, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 94 ja och 112 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Lindblad m. fl. avgivna vid punkten fogade reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 20—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. fält- och
fälttjänst-
övningar.*

Punkten 28, angående fält- och fälttjänstövningar, föredrogs härpå. Därvid anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! Betydelsen av att medel ställas till förfogande för fält- och fälttjänstövningar har vid åtskilliga tillfällen framhållits och är därför kammaren väl bekant. Men alldeles särskilt viktigt är, att vi få sådana övningar redan under nästkommande budgetår, därför att vi nu under några år å rad icke haft dylika övningar, ett förhållande, som tvivelsutan inverkat skadligt på arméns krigsduglighet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Det förefaller ganska självfallet, att inställandet av fälttjänstövningarna endast är av temporär natur. Man kan icke tänka sig att länge kunna uppehålla truppförbandens fältduglighet utan att giva dem tillfälle till samövningar. Det förefaller emellertid av vederbörande myndigheters framställningar, som om övningar i den omfattning, som reservanterna anse böra komma till stånd, icke äro oundgängligen nödvändiga. Myndigheterna själva hava nämligen icke begärt mer än 270,000 kronor ytterligare att läggas till den reservation, som finnes på vederbörande anslag, medan däremot reservanterna vilja hava upp anslaget till 700,000 kronor. Den omständigheten torde göra, att även reservanterna böra kunna bedöma ett beslut i överensstämmelse med utskottets och Kungl. Maj:ts förslag ganska milt.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

*Ang. engångs-
kostnader för
anskaffning
av intenden-
turmateriel.*

Härefter föredrogs *punkten 29, angående engångskostnader för anskaffning av intendenturmateriel; och yttrade därvid:*

Herr Holmgren: Herr talman! För detta ändamål var det inga medel anvisade i fjol. Nu har Kungl. Maj:t icke heller i år föreslagit anvisande av medel för detta ändamål. Enär den årliga kvoten är 34,000 kronor, skulle vi alltså nu vara på baksidan med icke mindre än 68,000 kronor. Detta belopp åskas nu av oss reservanter i den reservation, till vilken jag, herr talman, vill yrka bifall.

Ang. engångskostnader för anskaffning av intendenturmateriel. (Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Jag är icke alldeles säker på, att Kungl. Maj:t avser att helt undandraga detta anslag vad som beräknades år 1925. Fastmera är det väl så, att man med hänsyn till materieltillgången ansett, att man i den aktuella situationen kan skjuta något på återstående medelsanvisningar. Jag tror för övrigt, att man åtminstone på en av de punkter, som komma efteråt, med fog kan anlägga samma betraktelsesätt.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 30 och 31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 32*, angående engångskostnader för anskaffning av sjuk- och veterinärvårdsmateriel, anförde:

Herr **Holmgren**: Herr talman! För detta ändamål ha likaledes icke några medel begärts vid fjolårets riksdag och icke heller i år. I enlighet med den ursprungliga planen skulle en tiondel av engångskostnaderna anslås varje år, och utgör denna för nästa budgetår 60,000 kronor. Reservanterna föreslå detta anslag, och jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

*Ang. engångs-
kostnader för
anskaffning
av sjuk- och
veterinär-
vårdsmateriel.*

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag tror, att man beträffande denna rubrik och dess innehåll kan anlägga precis samma synpunkter som i fråga om punkt 29. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit; och biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 33.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 34 och 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36 och 37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkten 39.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 40 och 41.

Lades till handlingarna.

Punkten 42.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. engångs-
kostnader för
anskaffning
av ingenjör-
materiel.*

Vidare föredrogs *punkten 43*, angående engångskostnader för anskaffning av ingenjörmateriel.

Därvid yttrade:

Herr Holmgren: Herr talman! För detta ändamål har arméförvaltningen begärt, att ett belopp av 145,500 kronor skulle ställas till förfogande. Kungl. Maj:t har emellertid föreslagit endast 75,000 kronor. Reservanterna ställa sig på arméförvaltningens ståndpunkt, och jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Även detta anslag synes tillhöra dem, som försvarsministern ansett sig kunna dela upp på ett större antal år, än vad som beräknades 1925. Det lär nog icke finnas några starkare skäl för att resa invändningar emot denna uppdelning, som icke, såvitt jag kan se, betyder, att det beräknade anslaget skall komma att minskas.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 44—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. mari-
nens reserv-
stat.*

Punkten 53, angående marinens reservstat, föredrogs nu; och anförde därvid:

Herr Holmgren: Herr talman! Med hänsyn till avgången bland de till övergångsstat överflyttade officerarna synes tidpunkten nu vara inne att upprätta den reservstat, som 1925 års riksdag beslöt för kustartilleriets vidkommande. I fråga om avgången bland övergångsstatsofficerarna vill jag framhålla, att samtliga de tre regementsofficerare, som blivit överflyttade till övergångsstat, nu hava avgått därifrån. Detta synes mig vara en fullt tillräcklig motivering för att nu tillsätta den enda plats på reservstat, om vilken reservanterna här göra hemställan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit; och biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 54 och 55.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56.

Lades till handlingarna.

Punkterna 57—66.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67, angående flottans krigsberedskap och övningar.

Kungl. Maj:t hade under punkten 84 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar, nu 885,000 kronor, med 2,159,000 kronor till 3,044,000 kronor.

*Ang. flottans
krigsbered-
skap och öv-
ningar.*

Uti de ovan omförmälda, likalydande motionerna I: 110 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och II: 221 av herr *Lindman m. fl.* hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till flottans krigsberedskap och övningar skulle ökas med 800,000 kronor till 3,844,000 kronor.

Likaledes hade uti en inom andra kammaren av herrar *Ekman* och *Nilsson* i Steneberg väckt motion, nr 392, föreslagits, att ordinarie reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar för budgetåret 1934/1935 skulle upptagas till 3,844,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å såväl motionerna I: 110 och II: 221, i vad de avsåge förevarande anslag, som motionen II: 392, bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade *samma reservanter* som de vid punkten 8 antecknade förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till såväl motionerna I: 110 och II: 221, i vad dessa motioner avsåge förevarande anslag, som motionen II: 392, öka ordinarie reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar, nu 885,000 kronor, med 2,959,000 kronor till 3,844,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Anslaget till flottans övningar sattes vid 1925 års riksdag till 4,463,000 kronor. Sedermera har detta anslag bibehållits oförändrat med undantag av att man överfört från flygvapnet ett anslag, som avsåg övningar med flygdepåfartyg, så att anslaget därefter utgått med 4,510,000 kronor. För budgetåret 1931/1932 utgick anslaget med detta belopp. Sedermera har man emellertid på grund av statsfinansiella svårigheter i besparingssyfte först nedsatt anslaget till 4,300,000 kronor och senare till 885,000 kronor, vartill kommer en behållning från andra anslag på 2,000,000 kronor.

Nu har i årets statsverksproposition allenast en summa av 3,710,000 kronor upptagits för detta ändamål. Det innebär, att medelsanvisningen för övningsändamål både under löpande år och nästkommande år, som rätteligen bort uppgå till 9,020,000 kronor, blivit reducerad till 6,595,000 kronor, alltså med omkring 27 %. Redan under budgetåret 1932/1933 började man med dessa inskränkningar av rustningarna. Om man nu icke råder bot på detta förhål-

Ang. flottans krigsberedskap och övningar. (Forts.)

lande i år, skulle under tre år i följd rustningarna bliva väsentligt begränsade. Så långvarig inskränkning i den av 1925 års riksdag beslutade marina organisationen kan icke få försiggå, utan att det kommer att åstadkomma betydlig skada för flottans krigsberedskap och därmed för landets försvar.

På grund därav hava vi reservanter yrkat på anvisandet av ett högre belopp, till vilket förslag jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Ekman**: Herr talman! Jag är förekommen av den föregående ärade talaren, men jag vill dock säga några ord i egenskap av en av motionärerna på denna punkt.

Det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit och som även upptagits av utskottet, understiger vad man skulle kunna säga det normala beloppet eller det som varit uppfört i riksstaten före budgetåret 1931/1932, vilket, som den föregående ärade talaren påpekade, var 4,510,000 kronor. Det är ju alldeles påtagligt, att det är synnerligen betänkligt, då härigenom under ytterligare ett år flottans övningar komme att inskränkas. Det är av den anledningen, som herr Nilsson i Steneberg och undertecknad väckt vår motion, däri vi anhållit, att riksdagen måtte besluta ett reservationsanslag av 3,844,000 kronor, vilket belopp plus en förefintlig behållning av 666,000 kronor skulle utgöra sammanlagt det ovannämnda vad man skulle kunna kalla normala beloppet.

Det är enligt vår mening uppenbart, att genom otillräckligt anslag även under kommande budgetår flottans hela organisation skulle äventyras, i samma mån som fartygsindragningarna överstege det normala samt personalens yrkesskicklighet, vilken ju är en synnerligt viktig sak, eftersattes. Den är ju, som här påpekats i motionen, dock en av flottans största tillgångar. Man kan näppeligen tala om att flottan är krigsberedd, om övningarna nu även under tredje året komme att inskränkas. Flottan har enligt min uppfattning en synnerligt stor uppgift att fylla. Det bevisades tydligt och klart under det föregående världskriget, då den på ett synnerligen förtjänstfullt sätt uppehöll vår neutralitetsvakt. Ingen kan spå om framtiden, men att döma av orosmolnen på den politiska horisonten kan det hända, att vår flotta kommer att snarare än vi tro ställas inför samma uppgift igen.

Det är ett drygt ansvar, som under sådana förhållanden drabbar dem som vågra att lämna det erforderliga anslaget.

Men det är en annan synpunkt, som har kommit fram och som vi framhållit i motionen, och det är, att genom att antalet rustade fartyg minskas kommer helt naturligt manskapet från sitt egentliga arbete och nödgas under alltför lång tid inlogeras i flottans kaserner, och även de rustade fartygen tvingas understundom på grund av bränslebrist till ett långvarigt stillaliggande, vilket i och för sig verkar demoraliserande och bidrager till att göra övningarna enformiga. Det är alldeles tydligt, att, för att manskapet skall kunna få den utbildning, som är avsedd genom dess inkallande till tjänst, denna utbildning skall ske å fartyg till sjöss. Det är ju endast därigenom, som staten får full valuta för de utgifter och de uppoffringar, som staten har gjort genom dessa kostnader för de värnpliktigas övningar.

Jag skall icke upptaga tiden längre, utan jag vill endast särskilt poängtera dessa synpunkter och icke minst den sista. Jag tror, att det vore klokt, att man beaktade den synpunkten också, och att det anslag, som anses vara nödvändigt av våra myndigheter och som förut utgått, även i framtiden och för nästa budgetår måtte utgå.

Det är med dessa få ord, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Ang. flottans krigsberedskap och övningar. (Forts.)

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vennerström**: Herr talman! Den föregående talaren framhöll det stora ansvar, som de togo på sig, vilka icke medverkade till det högre anslaget. Som den ansvarige försvarsministern ber jag att i någon mån få reducera de anklagelser, som i det sammanhanget riktades från talarens sida gentemot försvarsdepartementet och dess behandling av frågan och även mot dem, som ställa sig på samma linje. Han talade om, att en stor del av manskapet genom de små anslagen tvingas att vistas lång tid i kasern och att de därigenom icke förvärva den nödiga färdigheten för sitt marina värv. Jag ber att i det sammanhanget få meddela, att om en jämförelse göres mellan den rustningsplan, som är uppgjord av marinmyndigheterna på grundval av det lägre anslaget, d. v. s. 3,710,000 kronor, och den plan, som vilar på det anslag, som reservanterna begära, nämligen 4,510,000 kronor, så kommer man fram till förhållandevis små skillnader mellan rustningarna i det ena och det andra fallet. Jag kan säga, att rustningsplanen, baserad på 3,710,000 kronor, utvisar i jämförelse med rustningsplanen, baserad på 4,510,000 kronor, att en jagare, nämligen Klas Horn, är ute i övningar 13 dagar mindre, en vedettbåt 3 dagar mindre, och ett par kryssare och en annan vedettbåt äro ute, vill jag minnas, 6 dagar mindre. Det är egentligen hela skillnaden mellan den ena och den andra rustningsplanen.

Jag menar, att i ett sådant läge är den anklagelse, som framkastades från den föregående talarens sida, icke sakligt befogad; och jag ber att med stöd av det jag här uttalat få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 68.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 69, angående kustartilleriets krigsberedskap och övningar, föredrogs nu.

Därvid yttrade:

Herr **Holmgren**: Herr talman! De reduktioner i detta anslag, som ägt rum, ha medfört nödvändigheten av att inskränka på åtgången av ammunition. Men då skjutningen med pjäser just betecknar höjdpunkten i artilleriutbildningen, ha härigenom kustartilleriets övningar lidit stort avbräck. För att råda bot på detta förhållande ha vi reservanter hemställt, att ett anslag på 50,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t begärt måtte av riksdagen ställas till förfogande för här ifrågavarande ändamål.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen framställda propositioner å de under överläggningen gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Ang. kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

Punkterna 70 och 71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. under-
håll av flottans
fartyg och
byggnader
m. m.

Punkten 72, angående underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m.

Under punkten 89 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i riksstaten för budgetåret 1934/1935 upptaga ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. med oförändrat belopp, 5,300,000 kronor.

Uti de ovan omförmälda, likalydande motionerna I: 110 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och II: 221 av herr *Lindman m. fl.* hade föreslagits, bland annat, att riksdagen måtte besluta, att förevarande anslag skulle ökas med 650,000 kronor till 5,950,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å ovanberörda motioner, i vad de avsåge förevarande anslag, öka ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., nu 5,300,000 kronor, med 120,000 kronor till 5,420,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av *samma reservanter* som de under punkten 8 antecknade, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till ovanberörda motioner, i vad de avsåge förevarande anslag, öka ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., nu 5,300,000 kronor, med 770,000 kronor till 6,070,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! Marinförvaltningen har uti underdånig skrivelse den 31 augusti 1933 bl. a. anført, »att underhållsanslaget under en följd av år varit alltför knappt tillmätt, ett förhållande, som givetvis satt sin prägel på materielens tillstånd, i det att de arbeten, som fordras för krigsfartygens underhåll och förläggning i beredskap, måst eftersättas, varjämte flottans byggnader och annan materiel icke kunnat underhållas så, som nutidens fordringar kräva. För att råda bot på de försämringar, som indragningarna i underhållsarbetet under dessa år förorsakat, torde ökade anslag till underhållet bliva erforderliga», och vidare: »— — — De under en lång följd av år gjorda allvarsamma nedskärningarna av underhållsanslaget hava hindrat myndigheterna att utföra erforderliga underhållsarbeten jämväl beträffande kaserner och andra byggnader avsedda för personalförläggning i fredstid, varför dessa icke kunnat hållas i nivå med tidens krav varken med avseende på bättre och ökade bostadsutrymmen eller å moderna hygieniska anordningar och dylikt. Att ett åsidosättande av underhållet även medfört brister i hygien och trevnad för personalen torde knappast behöva särskilt framhållas. Ämbetsverket anser sig emellertid böra påpeka, att personalen härigenom tillskyndats olägenheter i avseenden, som bland motsvarande civila befolkningslager numera icke äro tillfinnandes.»

Vidare har också utav myndigheterna framhållits, hurusom man för att icke behöva avskeda arbetare vid örlogssvarven i mycket stor utsträckning låtit arbeten, som medföra materialanskaffning, stå tillbaka för att i stället koncentrera sig på arbeten, vilkas kostnader förnämligast bestått i arbetslöner. Detta kan ju icke vara ett system, som är i längden hållbart, enär man därigenom

Ang. underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
icke ger privatindustrien de beställningar, som denna industri i dessa tider är mycket beroende av.

Herr talman! På denna grund hava reservanternas krävt, att ett belopp av 650,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t begärt skulle ställas till förfogande. Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! I annat sammanhang har ju Kungl. Maj:t gått in för att förbättra manskapets kaserner, en åtgärd, som åtminstone jag tillåter mig hälsa med tillfredsställelse. I detta sammanhang kan man sålunda saklöst gå förbi den saken.

I fråga om fartygsmaterielen och dess underhåll torde man knappast med fog kunna tala om, att den icke tillräckligt underhålls. Men det är ganska tydligt, att tvivel kan uppstå om vad som menas med underhåll. Emellertid är det ganska visst, att de personer, som bära ansvaret för fartygens underhåll och som sålunda äro mycket initierade, med bestämdhet hävda, att det icke finns någon anledning att klaga på materielens underhåll. Även den sidan av saken torde man sålunda, när det gäller detta anslagskrav, kunna gå förbi.

Skulle man av någon anledning höja det förevarande anslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader, så skulle det vara av hänsyn till den stora och allmänna arbetslösheten, och om så skedde, komme givetvis denna höjning av anslaget krigsberedskapen till godo. För min del har jag principiellt icke haft något att erinra mot en sådan väg, men jag förstår mycket väl försvarsministerns ståndpunktstagande i detta fall. Han har funnit, att en summa av 5,300,000 kronor är ägnad att hålla samman den arbetarstam, som redan finnes vid örlogsvarven. Det har icke skett någon förändring i anslagsbehovet med hänsyn till löner o. s. v., och det har därför ej heller kunnat uppges något behov av att i övrigt förändra arbetsförhållandena. Även ur denna synpunkt har jag sålunda kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Nu föreligger här enligt utskottets förslag en liten ökning på 120,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t begärt. Denna ökning har sin grund däri, att riksdagen nyligen beslutat visst utbyte av värnpliktiga, tillhörande ersättningsreserven, mot civil arbetarpersonal. Detta beslut innebär med andra ord en ökning av kostnaderna för arbetslönerna vid varven. Det är ju knappast anledning att i detta sammanhang erinra om halvheten i det beslut, som i detta avseende fattats, men jag vill säga, att om man velat förbättra tillgången på arbete för den civila personalen vid varven, vilket ju är en strävan, som bör understödjas, så hade riksdagen helt och hållet bort stryka ersättningsreserven och ersätta den med civil personal, då vi kommit upp till en anslagssumma under förevarande punkt, som mera stått i överensstämmelse med vad reservanternas här yrkat. Då riksdagen icke gick denna väg utan nöjde sig med att bibehålla ersättningsreservisterna i den utsträckning som skedde, finns det sålunda ingen anledning att nu yrka ändring i det av Kungl. Maj:t äskade beloppet i vidare mån än som betingas av utbytet av ersättningsreservister mot civila arbetare.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vennerström**: Herr talman! Jag vill göra kommandör Holmgren det medgivandet, att detta anslag onekligen är hållet relativt lågt. Men då herr kommandören talade om de brister i fråga om hygien och trevnad för personalen ävensom andra olägenheter, som skulle vållas av det låga anslaget, ber jag att få komma med en liten gensaga för att i någon mån neutralisera beskyllningens värde.

Jag vill sålunda erinra om, att Kungl. Maj:t i annat sammanhang vidtagit

Ang. underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. (Forts.)
vissa åtgärder för att väsentligen höja personalens trevnad och för att undanrödja de brister, som i fråga om hygien och jämväl i andra avseenden finnas. Herr Holmgren är ju — liksom för övrigt hans motståndare herr Törnkvist — en stolt lokalpatriot, och jag ber därför att få röra hans hjärta genom att erinra honom därom, att Kungl. Maj:t exempelvis beviljat ett anslag på först 103,000 kronor och sedermera ytterligare 48,000 kronor till byggande av en marketeriberbyggnad i Karlskrona och vidare en summa på 103,000 kronor till ombyggnads- och förbättringsarbeten å förlägningsbarackerna ute vid Kungsholmens fort. Och jag kan kanske ännu mer få röra kommandörens hjärta genom att även erinra om den tilläggsproposition, som föreligger till riksdagens behandling, om beviljandet av 250,000 kronor till modernisering av matinrättningarna. Detta belopp utgör ju blott tredjedelen av den summa, som egentligen är tänkt för åstadkommandet av en verklig modernisering av marinens matinrättningar.

Jag har, herr talman, velat lämna detta kompletterande tillägg för att i någon mån neutralisera styrkan i herr Holmgrens anmärkningar.

Herr Holmgren: Herr talman! Gentemot herr statsrådet ber jag att få framhålla, att vad jag läste upp icke var *mina* anmärkningar utan marinförvaltningens skrivelse till herr statsrådet självt eller till Kungl. Maj:t. Det är sålunda icke jag, som gör dessa anmärkningar.

Vidare skulle jag gentemot herr Törnkvist vilja framhålla, att det visserligen är sant, att de av våra fartyg, som underhållas, bli underhållna i förstklassigt skick, och att man aldrig kan klaga på de underhållsarbeten, som verkligen bli utförda. Men det finns en hel del underhållsarbeten, som överhuvud icke bli utförda, t. ex. på den materiel, som aldrig tas i anspråk under fredstid. Denna blir sålunda på grund av det knappa underhållsanslaget icke försatt i sådant skick, att den kan bli fullt klar till användning, därest behov av densamma skulle föreligga, och vid en mobilisering blir därför den första åtgärden att sätta denna materiel i stånd, en materiel, som emellertid borde vara i stånd, redan när mobilisering inträffar.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 73 och 74.

Lades till handlingarna.

Punkterna 75—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Lades till handlingarna.

Punkterna 79—83.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 84.

Lades till handlingarna.

Punkterna 85 och 86.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87.

Lades till handlingarna.

Punkterna 88 och 89.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 90.

Lades till handlingarna.

Punkterna 91—93.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 94, angående flygvapnets övningar.

*Ang. flyg-
vapnets öv-
ningar.*

Kungl. Maj:t hade under punkten 122 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att dels från och med budgetåret 1934/1935 i riksstaten uppföra ordinarie reservationsanslaget till flygövningar under benämning »Flygvapnets övningar, reservationsanslag», dels ock under detta anslag anvisa ett belopp av 1,300,000 kronor.

Uti de ovan omförmälda, likalydande motionerna I: 110 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och II: 221 av herr *Lindman m. fl.* hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till flygvapnets övningar skulle ökas med 240,000 kronor till 1,540,000 kronor.

Likaledes hade uti en inom andra kammaren av herr *Christiernsson* väckt motion, nr 203, föreslagits, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag beträffande förevarande anslag, måtte besluta, att detta anslag för budgetåret 1934/1935 skulle utgå med 1,540,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å såväl motionerna I: 110 och II: 221, i vad dessa motioner avsåge förevarande anslag, som motionen II: 203, bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

I fråga om denna punkt hade reservation avgivits av *samma reservanter* som de vid punkten 8 antecknade, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till såväl motionerna I: 110 och II: 221, i vad de avsåge förevarande anslag, som motionen II: 203,

a) från och med budgetåret 1934/1935 i riksstaten uppföra ordinarie reservationsanslaget till flygövningar under benämning »Flygvapnets övningar, reservationsanslag»; samt

b) under detta anslag anvisa ett belopp av 1,540,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Flygvapnets övningar ha under fjolåret varit väsentligen inskränkta på grund av finansiella skäl. Med hänsyn till dels betydelsen av detta vårt flygvapen och dels nödvändigheten av att få en

Ang. flygvapnets övningar. (Forts.)

förstklassig utbildning ha vi reservanter här ställt oss på den ståndpunkten, att vi påyrka en ökning av anslaget med 240,000 kronor.

Till denna vår reservation yrkar jag, herr talman, bifall.

Herr Christiernsson: Herr talman! Det yttrades nyss här i debatten några varnande ord om att den, som gapar över för mycket, ofta mister hela stycket, och det är något i den stilen, som föresvävat mig, när jag inskränkt mitt motionerande under denna huvudtitel, som ligger mig särskilt om hjärtat, till den punkt, som vi nu syssla med, nämligen övningsanslaget till flyget. Min motion inriktar sig nämligen icke på nyanskaffningar, ehuru jag är den förste att erkänna, att flyget behöver mycket ökad materiell utrustning för att stå verkligt välrustat. Min motion inriktar sig på att vidmakthålla vad vi redan ha och som vi lagt ut stora pengar på.

Hans excellens herr statsministern yttrade tidigare i dag, att man kunde ännu icke förutsäga någonting om försvarskommissionens resultat. Han påpekade, att den ene lade tyngdpunkten på flyget, den andre på marinen. Jag vågar dock förutsäga så mycket, att ingen försvarsplan kan räkna med endast vårt flygs nuvarande materiella utrustning, och ännu mera ställt utom tvivel är, att den nuvarande flygande personalen icke kan undergå någon reducering eller värdeminskning. Flygvapnet är ju genom sin natur starkt individuellt betonat. Det beror i väsentlig grad på den luftstridande personalens rent personliga duglighet, träning och skicklighet, om flyget skall kunna lösa sina många uppgifter; ju mindre flyg man har och ju mindre flygpersonal, desto större krav ställas på individen. Flygutbildningen kräver helt förståeligt en god och tillräckligt lång grundläggande skola. Här ha vi säkert presterat ett mycket gott arbetsresultat, och jag har i min motion — jag behöver icke närmare utveckla det här — reagerat mot den ofta smutskastande svartmålning, som i samband med fortfarande ouppklarade spökflygningar synts i vissa pressorgan om det svenska flygets verkliga tillstånd och behov.

Denna grundläggande utbildning måste emellertid utökas med erfarenhet och träning i alla de specialiteter, som tillhöra det fältmässiga flyget, men det gäller också att sedan bibehålla denna fältmässiga färdighet och låta den för krigsuppdrag avsedda personalen följa med den materiella utvecklingen, så att den är väl insatt i och förtrogen med denna. De beskrifningar, som vidtagits redan i fjol — och som den föregående talaren erinrade om — reducerade denna fortsatta fältduglighet på det mest äventyrliga sätt. Gemensamma övningar måste i mycket stor utsträckning anställas, och jag behöver icke påpeka vad det betyder, att den förut utbildade flygaren icke får tillfälle om-sätta sina erfarenheter på det slagfält, som t. ex. en fältmanöver utgör. Jag vågar påstå, att de tillfällen, till vidmakthållande av fältdugligheten, som lämnas den flygande personalen på våra flygkårer — om vi undantaga själva den grundläggande flygutbildningen — äro så få, att de icke kunna räknas ens i en eller ett par timmar per månad utan ibland endast i minuter. Detta är givetvis så ringa, att det aldrig kan bli tal om någon verklig träning. Och så måste dessa flygningar ofta, på grund av krav på besparingar, äga rum under sådana förhållanden och med en i fråga om de vapentekniska detaljerna avrustad materiel, att det fältmässiga helt eller åtminstone i hög grad åsidosättes. Jag kan icke finna annat än att en sådan sparsamhet icke är god ekonomi, och därför, herr talman, har jag väckt denna motion.

Jag ber att i anslutning till den föregående talaren få yrka bifall till reservationen.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Jag tror, att man i själva verket kan säga, att ingen försvarsgren inbjuder till större försiktighet i

Ang. flygvapnets övningar. (Forts.)

fråga om medelsanvisning än flyget, ty det är ingen försvarsgren, som kan förbruka så mycket pengar under olika omständigheter, även i fred, och första villkoret för att man överhuvud taget ger anslag av någon omfattning, det är, att man är helt på det klara med att organisationen fungerar tillfredsställande. Det är, såvitt jag kan se, herr talman, icke något skäl för riksdagen att, innan vi få se vad vi själva tänka om den roll, flygvapnet skall spela i en framtida svensk försvarsorganisation, frånträda det förslag, som Kungl. Maj:t här har framlagt.

Under de år, flygvapnet funnits i försvarsorganisationen, har dock till övningsanslag anvisats i runt tal 9 miljoner kronor, under en tidrymd av 8 år. Det är en ganska avsevärd summa. Med den i handen torde man icke utan vidare kunna säga, att övningarna försummats. Vi komma litet senare till frågan om flygets materielanskaffning, så jag skall icke ge mig in nu på den saken. Men det förefaller, som om det icke funnits grundad anledning att handla endast av lust att se anslagen ökas på den del av huvudtiteln, som är ägnad flygvapnet, ty här befinna vi oss på en vida osäkrare mark än i fråga om något annat vapenslag.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Det är ju alltid mycket vanskligt att fälla kategoriska omdömen om var det tränger mest, när det gäller en budget, så hårt beskuren som denna. Den säkerhet, varmed herr Törnkvist yttrade sig i detta avseende, var ganska överraskande. Jag vill bara säga, att det är en uppfattning, som i alla händelser icke hyllas av de militära yrkesmännen. Flygvapnet är icke det vapen, som jag tillhör, men det oaktat får jag säga, att bland arméns personal råder en uppfattning, rakt motsatt den sakkunskap, herr Törnkvist här företräder. Uppfattningen är nämligen den, att icke på något område äro bristerna i vårt försvar så trängande och så framträdande som inom flygvapnet, och att just på detta område är det särskilt angeläget att komma fram till bättre förhållanden.

Från de utgångspunkterna ber jag att få instämma i herr Holmgrens yrkande om bifall till reservationen.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Jag vill helt och hållet instämma i herr Meyerhöffers tal om att det är bristfälligt på flygvapnets område, men det kan ju heller icke vara annorlunda, då det, som vi nu ha på detta område, måste anses som ett provisorium. Vapnet behöver organiseras, och vi kunna icke klara ut anslagsfrågan tillfredsställande förr än vi ha organisationen klar. Det är det, som är kärnan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 95—97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkten 99.

Utskottets hemställan bifölles.

*Ang. flyg-
materiel.*

Punkten 100, angående flygmateriel.

Under punkten 129 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att minska ordinarie reservationsanslaget till flygmateriel, nu 2,252,000 kronor, med 2,000 kronor till 2,250,000 kronor.

Uti de ovan omförmälda motionerna I: 110 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och II: 221 av herr *Lindman m. fl.* hade föreslagits, bland annat, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till flygmateriel skulle ökas med 1,737,000 kronor till 3,987,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motioner, i vad de avsåge förevarande anslag, bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

De under punkten 8 antecknade reservanterna hade uti en vid förevarande punkt avgiven reservation förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till ovanberörda motioner, i vad de avsåge förevarande anslag, öka ordinarie reservationsanslaget till flygmateriel, nu 2,252,000 kronor, med 1,735,000 kronor till 3,987,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! Med hänsyn till föreliggande brister i fråga om flygmaterielen ha reservanterna på denna punkt begärt, att ett anslag av 1,737,000 kronor utöver Kungl. Maj:ts äskande skall ställas till förfogande. Jag yrkar bifall till detta förslag.

Men vid detta tillfälle — jag antar nämligen, att vi icke komma att överlägga om någon av de övriga punkterna i detta utlåtande — skulle jag vilja, innan jag lämnar denna plats, fästa kammarens uppmärksamhet på ett förhållande, som jag anser vara synnerligen anmärkningsvärt.

Sedan en följd av år tillbaka har Kungl. Maj:t tagit de reservationer, som ha funnits under fjärde huvudtiteln, för att därmed finansiera huvudtiteln. Man kan ju väl förstå, att i sådana här tider, när man med ljus och lykta söker efter pengar, den frestelsen skall ligga bra nära att stryka åt sig de pengar, som så att säga ligga på bordet, och jag vill icke lasta Kungl. Maj:t för att Kungl. Maj:t icke kunnat hålla sig ifrån detta, men jag vill fästa uppmärksamheten på de vådor, som föreligga, om man fortsätter på detta sätt.

Vi skola erinra oss, huru dessa reservationer uppstå. I regel uppstå de därigenom, att vederbörande myndighet med synnerlig sparsamhet och klok omtanke förvaltar de till dess förfogande ställda medlen, så att man kan få litet pengar över för att använda antingen för ett engångsbehov eller för att liksom fondera dem i avsikt att använda dem för periodiskt återkommande utgifter. Om man nu fortsätter på detta sätt och tager i användning alla möjliga förefintliga reservationer, så kan man lätt komma dithän, att vederbörande myndigheter mot slutet av budgetåret, alltså fram i maj och juni, börja på att se efter, om icke de kunna ha användning för de medel, som de ha kvar på sina anslag, till något ändamål, som kommer försvaret till godo, men som måhända aldrig annars hade blivit tillgodosett, därför att det icke varit tillräckligt trängande. Den frestelsen ligger nära till hands för myn-

Ang. flygmateriel. (Forts.)

digheterna att icke iakttaga samma kloka sparsamhet, som de hittills gjort, och jag skulle därför vilja varna för att man fortsätter på den vägen. Man kan därigenom få fram ett system, som urartar till misshushållning och som sålunda står i starkt motsatsförhållande till det system av kraftig sparsamhetsanda, som jag tror mig våga påstå för närvarande är genomgående inom den militära hushållningen.

Herr talman! Jag yrkar, som sagt, bifall till reservationen i denna punkt.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Vi få tillfälle att senare under riksdagen i annat sammanhang överlägga om frågan om anskaffning av flygmateriel. På den nu förevarande punkten har försvarsministern begärt 2,250,000 kronor för anskaffande av flygmateriel. Om den summan beviljas, så har under de nio år, det då blir fråga om, beviljats för materielanskaffning till flyget en summa av, såvitt jag har räknat riktigt, cirka 27 miljoner kronor. Jag skall icke nu försöka att bedöma, huruvida tillgången på flygmateriel — om man räknar med förluster av olika slag — står i rimligt förhållande till den anslagssumma, som har beviljats. Jag vill allenast understryka vad jag på en föregående punkt sade, att man bör vara försiktig med att öka ut summorna på detta område, tills man fått klart för sig det organisatoriska sammanhanget mellan denna gren av försvarsväsendet och övriga grenar, och man bör vidare ha klart för sig, hur organisationen av denna del kommer att se ut.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vennerström**: Herr talman! Herr Holmgren har i överensstämmelse med högerns motion riktat en anmärkning mot Kungl. Maj:t för dess tillgripande av reservationer under detta och även under föregående budgetår. Jag skall gärna medge, att på grund av det dåliga ekonomiska läget för statsfinanserna Kungl. Maj:t onekligen varit tvungen att gå ganska djupt ned i fråga om reserverade medel för att kunna balansera det hela. Sista året den Ekmanska regeringen satt använde den reservationer under den militära huvudtiteln på, jag vill minnas, ungefärligen 7 miljoner kronor. Förra året använde jag själv ungefär 5,300,000 kronor, och i det kommande årets budget har jag beräknat reservationer ungefär till en summa av 2,700,000 kronor. Det är onekligen ganska djupa grepp, det skall erkännas, men nöden har tyvärr icke någon lag. Och jag misstänker, att herr Holmgren själv, om hans ekonomi befinner sig i beträngt läge och han är tvungen finansiera det hela, nödgas även han göra, som Kungl. Maj:t här gjort, och gå till besparingarna, till reservationerna, för att erhålla nödvändiga medel.

Jag kan emellertid trösta herr Holmgren med att under kommande år, när det gäller att göra upp budgeten för den militära huvudtiteln, lär det vara ganska svårt att yttermera få fram några reservationer, i varje fall av den storleksordning, som det tidigare har varit fråga om. Men å andra sidan nödgas jag gentemot herr Holmgren som en marinens representant erinra om att det under en följd av år har varit en sedvänja icke minst för marinen att lägga sig till med ganska stora fonderingar, som från början icke varit avsedda för kanske just det ändamålet. Om jag icke missminner mig, är herr Holmgren för närvarande ordförande i statsrevisionen, och han har väl förmodligen i den egenskapen ett minne av att statsrevisorerna vid vissa tillfällen ha fäst uppmärksamheten vid de stora fonderingar, som funnits på olika håll inom marinen; och riksdagen har även ingripit för att se till att sådana fonderingar för framtiden icke skulle kunna komma till stånd. Alltså: Kungl. Maj:t be-

Ang. flygmateriel. (Forts.)

finner sig i det fallet i mycket gott sällskap. Jag tror vi kunna taga förebråelsen från herr Holmgrens sida med tämligen stort jämnmod.

Vidare vill jag på den punkten, det här är fråga om, säga, att när man talar om högre eller lägre anslag till flygvapnet, så bör man kanske komma ihåg tvenne ting. Det ena är, att Kungl. Maj:t har under löpande budgetåret i annan ordning, nämligen genom statsbeställningar, lämnat tvenne anslag på tillsammans, jag vill minnas, 510,000 kronor till olika slag av flygmateriel. Det andra är, att för det kommande året av det anslag av medel till statsbeställningar på 10 miljoner kronor, som regeringen begärt, kommer med full viss-
het, vare sig undertecknad eller någon annan kommer att rida för detta departement, en betydande del att gå till flygvapnet i en eller annan form. Jag menar, att under sådana förhållanden är det yrkande på höjning, som herr Holmgren framställt i detta sammanhang, icke av samma stora sakliga betydelse.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kam-
maren bifallen.

Punkten 101.

Lades till handlingarna.

Punkten 102.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 103.

Lades till handlingarna.

Punkten 104.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 105.

Lades till handlingarna.

Punkterna 106—108.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat
statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av andra huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av viss del av kronan tillfallet danaarv efter Annika Hansson, född Christoffersdotter;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för reparation av statens isbrytarfartyg »Ymer»;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution till International Telephone & Telegraph Corporation av viss stämpelavgift; och nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för ordinarie lärare vid navigationsskola att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beräkning i vissa fall av engångsavgift enligt § 9 mom. 1 i reglementet för statens pensionsanstalt beträffande lärarbefattningar vid kommunal fortsättningsskola;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt för vissa befattningshavare vid lantbrukshögskolan; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för innehavare av befattning med delaktighet i statens pensionsanstalt att vid avgång ur tjänst i vissa fall bibehålla delaktighet i anstalten.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Å föredragningslistan var vidare uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 24, *Ang. befrielse för en tjänsteman i riksgäldskontoret att ersätta ett antal förkomna premieobligationer.*

I anledning av en utav fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse till bankoutskottet den 15 februari 1934 gjord framställning hemställde utskottet i förevarande utlåtande, att riksdagen måtte medgiva, att kontorsskrivaren i riksgäldskontoret Margareta Ahlberg måtte befrias från skyldigheten att ersätta en i samband med utbyte av premieobligationer uppkommen förlust för riksgäldskontoret å 1,450 kronor samt att till täckande av förlusten samma belopp finge tagas i anspråk av förslagsanslaget till kontorsexpenser, inlösningsprovisioner och andra omkostnader för statsskulden.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Stendahl, Bäcklund* och *Lovén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte medgiva, att kontorsskrivaren i riksgäldskontoret Margareta Ahlberg måtte intill ett belopp av 1,100 kronor befrias från skyldigheten att ersätta en i samband med utbyte av premieobligationer uppkommen förlust för riksgäldskontoret å 1,450 kronor samt att såsom bidrag för täckande av förlusten finge av förslagsanslaget till kontorsexpenser, inlösningsprovisioner och andra omkostnader för statsskulden tagas i anspråk ett belopp av 1,100 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Vid detta utlåtande har fogats en reservation av herr Stendahl, jag själv och herr Lovén. Saken gäller att en kvinnlig befattningshavare vid utbyte av premieobligationer fått en förlust på 1,450 kronor. Det är alltså hela förlusten. Fullmäktige ha på hennes begäran och efter utredning i ärendet kommit till det resultatet, att man skulle ersätta hela förlusten, och det förslaget har också utskottet biträtt. Reservanterna anse för sin del, att det icke är riktigt att förfara så. Det ger icke den ansvarskänsla, som man har rätt att fordra av tjänstemännen, om man vid en sådan tjänst ersätter alla förluster, som kunna uppkomma genom en felutlämning. Vi ha därför gått in för att man — beroende på att de lokala förhållandena icke varit

Ang. befrielse för en tjänsteman i riksgäldskontoret från viss ersättnings-skyldighet. (Forts.)

fullt tillfredsställande vid utlämnandet av dessa obligationer — skulle kunna vara med på att ersätta så mycket av förlusten, som tjänstemannen kunnat få gottgjort, därest hon varit tillerkänd felräkningspengar, d. v. s. ett belopp av 1,100 kronor. De tjänstemän i riksgäldskontoret, som ha kassavård om hand, ha i regel icke tillerkänts ersättning för förluster med mer än 1,100 kronor.

Det har också tidigare varit så, att från riksbanksfullmäktige undan för undan kommit in framställningar om att få ersätta uppkomna förluster, vilket också av riksdagen bifallits. Det står emellertid här omnämnt, att utskottet år 1924 funnit sig föranlåtet avstyrka en framställning i sådant syfte. Sedan dess har icke någon framställning av förevarande art inkommit från riksbanksfullmäktige. Skall man nu till och med gå så långt, att man beviljar ett belopp, som avsevärt överstiger vad felräkningspengarna för en tjänsteman äro satta till, då kan det ju få ganska allvarliga konsekvenser.

Reservanterna ha för den skull ansett sig icke kunna vara med om att hela förlusten skall täckas, utan ha stannat vid att föreslå samma belopp, som hon skulle fått, om hon varit tillerkänd felräkningspengar i vanlig mening.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Bäcklund förenade sig herr *Törnkvist* i Karlskrona.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag anser för min del, att det finns goda skäl för att helt och hållet befria denna tjänsteman från återbetalningsskyldighet. Det rådde stor trängsel vid tillfället i fråga, och hon hade att besvara en hel del frågor från en påträngande allmänhet. Det är icke första gången vi bevilja en avskrivning av detta slag. Så har skett åtskilliga gånger förut inom andra områden. Jag erinrar om hurusom vi för något år sedan beviljade befrielse i ett fall, där det gällde någon tjänsteman vid en länsstyrelse, som betalat ut för mycket i avlöningar. Jag tycker icke, att man skall av vederbörandes lilla lön taga något av den summa hon oskyldigt råkat ge ut.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Leffler: Herr talman! Jag har redan förekommit av herr Paulsen och vill nu blott understryka, att den tjänst vederbörande fullgjorde var en tillfällig sådan och hörde samman med distribueringen av premieobligationer. Om man överhuvud taget skall utöva någon kritik härvidlag, bör den nog närmast drabba riksgäldsfullmäktige. Man har nämligen fått ett starkt intryck utav att anordningarna vid ifrågavarande distribuering voro mycket underhaltiga. Jag tror därför, att kammaren mycket väl kan gå med på utskottets förslag, då detta fall näppeligen kan tänkas bli prejudicierande.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Jag har fått det intrycket, att det icke är ett riktigt förhållande mellan den risk tjänstemännen kunna löpa och de avlöningar, som utgå. Om det genom felräkning kan uppstå en förlust för vederbörande på 1,450 kronor, måste man säga, att risken icke är så liten och att den knappast kan sägas vara täckt med en felräkningssumma av 1,100 kronor. Det passerar mycket pengar genom dessa tjänstemäns händer, och jag tycker, att under förhandenvarande omständigheter det icke är mer än rimligt och rätt, att vi bifalla vad bankoutskottet här har föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäcklund: Herr talman! Vågar riksdagen verkligen taga på sig ansvaret att ersätta hela förlusten och t. o. m. ge mera än de felräkningspengar,

Ang. befrielse för en tjänsteman i riksgäldskontoret från viss ersättnings-skyldighet m. m. (Forts.)

som utgå till en tjänsteman, som har kassavård om hand? Jag tror, att detta skulle leda till ganska farliga konsekvenser. I det verk, jag själv tillhör, förekommer det aldrig, att någon får ersättning i liknande fall. Där är det väl också trängsel, och där har man stora penningssummor om hand — icke bara värdepapper, som det här var fråga om. Hur skulle det gå, om tjänstemännen i statens verk i allmänhet skulle, när en förlust uppkommit för dem, få den ersatt till fulla värdet genom ett riksdagens beslut? Jag tycker, att det är en mycket farlig princip, vi äro inne på, och dylikt skapar icke den ordning och reda, som fordras i statens verk.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Bäcklund, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Bankoutskottets nu föredragna memorial, nr 25, med överlämnande av utredning angående uppsättande i riksdagshuset av vissa elektriskt dirigerade anslagstavlor lades till handlingarna.

§ 12.

Föredrogos vart för sig första lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 38, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 33 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om mått och vikt ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skeppsklarerarförordning; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § bokföringslagen den 31 maj 1929.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang. upp-
hävande av
14 kap. 26
och 27 §§
strafflagen.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av väckt motion om upphävande av 14 kap. 26 och 27 §§ strafflagen yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Riksdagen är ju ganska van att slakta yrkanden liknande det vi framställt i vår motion, och efter utskottets utlåtande är denna saks utgång tämligen given. Emellertid har jag ansett mig böra göra några erinringar i anledning av utskottets utlåtande.

Utskottet hänvisar till sin behandling av frågan vid 1931 års riksdag, närmare bestämt till sitt utlåtande nr 26, och menar, att detta får utgöra det svar, man för närvarande kan ge på den motion vi väckt. Nämnda utlåtande erbjuder åtskilligt av intresse. Jag vill bara peka på några uppgifter, som lämnas i detsamma, vilka enligt min mening äro argument, som tala till förmån för vår motion och som styrka yrkandet om att denna fråga skall avgöras så snart som möjligt. Där påpekas t. ex. den ökning, som skett i fråga om aborternas antal. Det omtalas, att på fem år — från 1924 till 1928 — antalet aborter, behandlade på barnbördshus i Stockholm, ökats från 986 till 1,637. Där åberopas uttalanden om förhållandena i Tyskland, där man då taxerade antalet aborter varje år till minst 1 miljon, varav 50,000 resulterat i dödsfall.

Hela vår statistik sysslar mycket litet med frågan om fosterfördrivningarnas omfattning. Överhuvud taget kan man icke få uppgifter om desamma annat än i de fall, där vederbörande varit tvungna att vända sig till sjukhus — och naturligtvis icke alltid heller i sådana fall. Vi ha i vår motion anfört en uppgift, som lämnats utav en del för saken intresserade personer, vilka med ledning av det antal sonder, som försålts, uppskatta antalet fosterfördrivningar i Sverige till minst 100,000 varje år, d. v. s. lika många som antalet födda barn. Om siffran är så hög eller om den är lägre, borde inte vara avgörande för hur frågan skall behandlas. Men det är ett faktum, att fosterfördrivningarna nu ha en mycket stor omfattning och att det därför inte tjänar något till att diskutera frågan om fosterfördrivning ur moraliska eller andra synpunkter.

När vi ha ställt vårt yrkande, är det inte därför att vi i princip upphöja oss till försvarare av fosterfördrivning — vi taga överhuvud taget inte ställning till den frågan — utan vi nöja oss med att inregistrera vad som är ett faktum, nämligen den väldiga omfattning, som fosterfördrivningen för närvarande har. Här är det sålunda inte fråga om, huruvida kvinnor skola ha rätt att fördriva foster eller inte, utan här står frågan i verkligheten på det viset, om den fosterfördrivning, som nu praktiseras, skall utföras av läkare, om den skall utföras av människor, som ha kompetens för uppgiften, eller om kvinnorna skola överlämna sina kroppar åt kvacksalvare. Så ligger saken i verkligheten till.

Alla de åtgärder, som man i fråga om lagstiftning vidtagit på detta område, ha ju inte alls bidragit till att minska antalet aborter, de ha inte alls bidragit till att bland de svenska invånarna skapa en inställning mot detta förfarande. Lagens alla bestämmelser till trots har fosterfördrivningen blivit en faktor, som man måste räkna med och som för närvarande har en mycket stor omfattning. Redan detta, menar jag, underlättar ett ställningstagande till frågan. Men härtill kommer ju, att de fosterfördrivningar, som nu företagas här i landet, ske med de största vådor och den största fara för de kvinnor, som utsätta sig för desamma. Jag anförde i remissdebatten ett exempel. Endast på ett sjukhus i Stockholm hade under december månad föregående år inte mindre än nio unga kvinnor med sina liv fått plikta för fosterfördrivning. Alla de läkare och alla de, som i egenskap av ämbetsmän haft att syssla med denna fråga, äro enstämmiga i uppfattningen, att fosterfördrivningspraktiken för

Ang. upphävande av 14 kap. 26 och 27 §§ strafflagen. (Forts.)
närvarande har de mest ödeläggande verkningar för en mycket stor del av Sveriges kvinnliga befolkning.

När frågan ligger till på detta sätt, då man kan ur det dagliga livet få de mest beklämmande bilder, då, såsom jag för någon vecka sedan hörde, det går så långt, att en kvinna till och med sväljer saltsyra för att bli av med ett foster, som hon inte vill framföda, borde det vara anledning för den svenska riksdagen att inte längre fortsätta att förhålla frågan utan skrida till ett avgörande av densamma.

Man säger, att medicinalstyrelsen för närvarande företar en utredning, och man vill avvakta resultatet av densamma. Ja, det sade man också, när frågan behandlades av 1931 års riksdag. Även då var skälet liksom tidigare, att man ville utreda denna fråga för att kunna nalkas densamma. Det är självklart, att sakligt står ett utskott i allmänhet ganska starkt, när det återoppar sig på ett sådant skäl. Men här föreligger dock det förhållandet, att samtliga av denna kammars ledamöter, utskottsledamöterna inte undantagna, veta, att man redan i dag, trots att inte en fullständig utredning föreligger, åtminstone kan slopa den paragraf, varom här är fråga, denna paragraf, som inte fyller uppgiften att förhindra fosterfördrivningar men som gör fosterfördrivningarna till åtgärder, som kunna straffbeläggas och därtill straffbeläggas mycket hårt.

Vi ha, herr talman, som sagt i vår motion inte tagit ställning till det moraliskt berättigade eller oberättigade i fosterfördrivning. Vi ha utgått från det faktum, att här företagas fosterfördrivningar i en förfärande omfattning och att detta har fruktansvärda följder för Sveriges kvinnor, och utgående härifrån ha vi ansett det motiverat, att man äntligen avlägsnar ur den svenska lagstiftningen denna paragraf, som i verkligheten inte är något annat än en mordparagraf, denna skamfläck på lagstiftningens område, och avlägsnar den så snart som möjligt.

Med detta vill jag också yrka bifall till den motion, som vi ha väckt i den föreliggande frågan.

Herr Lindqvist: Herr talman! Som frågan nu ligger till, torde det inte vara till något gagn att taga upp någon debatt om densamma. Utskottet har hänvisat till, att medicinalstyrelsen har saken under utredning, och frågan är ju så stor och betydelsefull, att det icke skulle gagna, att vi nu, innan vi fått denna utredning oss förelagd, ge oss till att debattera densamma.

Personligen har jag den uppfattningen, att frågan är av den största betydelse och att utredningen bör påskyndas. Jag tror, att denna min uppfattning delas av utskottets samtliga ledamöter, som nu gått in för avslag på den föreliggande motionen. Jag tycker emellertid, att även motionärerna skulle förstå, att det icke kan vara tänkbart, att riksdagen skulle gå in för ett bifall till motionen.

Med dessa få ord, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Slutligen föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av *Andra kammarens protokoll 1934. Nr 24.*

en i Genève den 11 oktober 1933 undertecknad internationell konvention för undertryckande av handeln med myndiga kvinnor; och

nr 43, i anledning av väckt motion angående förbud att överklaga stiftsnämnds beslut om tillsättande eller entledigande av stiftsjägmästare.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 8, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1934/1935 under riksstatsens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, jämte åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta moioner;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning om anslag till upplysningsarbete för freden;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av riksbankens fastighet i Visby;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rasbiologiska institutets organisation m. m.; och

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

från jordbruksutskottet:

nr 9, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar;

nr 151, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Svenska smörprovningarna;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk m. m.;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till understöd åt kemiska stationer;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för utmärkande av gränserna för skyddsskogsområdena inom Kopparbergs och Jämtlands län; och

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrlägningsföretag;

från första lagutskottet:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning samt om tillägg till samma lag m. m.; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till 21 § lagen den 14 juni 1917 (nr 380) om införsel i avlöning, pension eller livränta; samt

från andra lagutskottet:

nr 145, i anledning av väckt motion om revision av jorddelningslagens bestämmelser angående behandling av frågor rörande rätten till vattenområden och fiske vid jorddelningsförrättningar;

nr 146, i anledning av väckta motioner om utredning angående de ekonomiska och sociala verkningarna av de s. k. enhetsprisföretagen inom detaljhandeln m. m.; och

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1934/1935 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Norra Östergötlands järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten m. m.;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås jämte en i ämnet väckt motion;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för f. d. byråchefen J. Döss och f. d. kamreraren G. E. Heimer från viss betalningsskyldighet; och

nr 72, i anledning av väckt motion om efterskänkande av Svenska kvarnföreningens skuld till aktiebolaget Kreditkassan av år 1922;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bevisning genom sakkunnig m. m.; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen ävensom i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 53, angående vissa i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden gjorda framställningar;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående kapitalökning till fiskerilånefonden m. m.;

nr 55, i anledning av väckt motion angående sänkning av räntan bland annat å statens slakterilånefond;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för lån åt vissa fiskareföreningar m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till underhålls- och driftkostnader för undersöknings- och bevakningsfartyg för havsfiskets behov;

nr 59, med anledning av väckt motion angående anställande av egnahemskonsulenter hos egnahemsnämnderna;

nr 60, med anledning av väckta motioner angående utredning rörande möjligheter till sjöregleringar i därtill lämpade trakter;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående köttbesiktning och slakthus m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion angående den praktiska utbildningen av maskinistelever; och

nr 4, i anledning av väckt motion angående lindring i visst avseende av kompetensfordringarna för maskinbefäl; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående ersättning i vissa fall av statsmedel för skada, som tillfogats enskild person vid ingripande på ordningsmaktens sida.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman J. N. Svedberg, på grund av kontusionsskada mot ryggen, kontusionssår å höger underben, kontusion av näsan från och med den 10 april 1934 tillsvidare, 2 veckor, är oförmögen till arbete intygas.

Stockholm, Serafimerlasarettet, den 10 april 1934.

S. O. Jonsson,
leg. läk.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Borg</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 14 april,
» <i>Lundstedt</i>	» 2 » » » 12 »
» <i>Nilsson</i> i Karlstad	» 3 » » » 14 »
» <i>Hallén</i>	» 4 » » » 14 »
» <i>Högström</i>	» 4 » » » 13 »
» <i>Weijne</i>	» 3 » » » 14 »
» <i>Johansson</i> i Bro	» 4 » » » 12 » och
» <i>Ström</i>	» 3 » » » 13 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 4.46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.